

Ljubljanski

Leposloven in znanstven list.

Štev. 2.

V Ljubljani, dne 1. svečana 1897.

Leto XVII.

Za služboj.

Ужъ и гдѣ ты, горе, не моталоя?
На мени, бѣдную, навязалоя!

Ruska narodna.

Vzdih težek se izvil ji je iz ust —
Vzbudila se iz sladkega je spanja.
A solnca jutranjega žarki svetli,
Ki prišli so skoz okno nezastrito,
Natihoma, počasi ko tatovi,
Prinesli so poljubov ji v pozdrav.
Pred licem videla pa dih je svoj,
Ležeča v izbi nezakurjeni.
In v glavi so vzbudile se skrbi
In z nova tam šumeti ji začele,
Ko v panju roj čebel šumi nemirnih:
Prinese-li ji upa novi dan,
Ta krasni zimski dan že, ali ne? . . .

Iz ulic že odmeva dnevni trušč,
Globoko doli polje že življenje.
Vozov drdranje sliši se zamolklo
In konj tramvajskih sliši se cingljanje.
A tam nekje za mestom žvižga vlak.
Zateglo je in ostro zabrlizgnil,
Ko takrat . . . ko pred tedni tremi,
Ko bil odpeljal jo od doma je . . .
Slovo je bilo težko. Mati sama
Bilà je sprémila jo na postajo.
Vse, kar priščedila si bila je,
S seboj je vzela bila, ves denar.
In máti dala ji je zadnji groš
Ter polno naukov na daljnjo pot.
Ah, pomnila doma je lepše dni

In slútila nikoli v sreče časih,
 Da morala po svetu bode kdaj.
 Pa saj učila se nekaj je nekaj,
 Razume dobro razna ročna dela;
 Učiti znala bi otroke tudi;
 Za hišno bi učiteljico šla,
 Blagajničarko, fino sobarico . . .

Vozila se je celi ljubi dan
 V neznani kraj, v neznano, tuje mesto.
 Zamišljena sedela je pri oknu,
 Gledaje nove kraje iz voza.
 Tam zunaj sneg je naletaval nov.
 A vlak je dirjal dalje, zmerom dalje.
 Pogledal potnik jo je marsikak,
 Češ: lepo deklet, pa se sama vozi!
 Kdo ve, kaj je? Odkod in kam? Pokaj?
 Pa se ji vsedel nálašč je nasproti
 In laskal se ji moški marsikak . . .
 Ah, bilo že neslano ji je, res!

In više, vedno više plava solnce.
 In žarki že topijo cvetke nežne,
 Ki noč pričarala jih je po šipah.
 Tako tope se tudi nade njene,
 Za drugoj druga gine brez sledu . . .
 V podstrešni sobi pa je mrzlo, mrzlo!
 Potrošen že je skoraj ves denar;
 Za eden dan bi morda bilo še —
 A kaj potem med tujimi ljudmi?
 In službe ni še našla dosedaj.
 Oglas njen v časniku izdal ni nič;
 Zapazil sploh in čital ga je kdo?
 Mogoče danes! — Kaj? — In naglo vstane
 Izpod odeje tople, začne se
 Oblačiti . . . Potem pa ven za — služboj!
 Domov pa ne povrne se sedaj.
 Ne, ne — nikdar! To bila bi sramota!
 In ko, sedé na robu postelje,
 Oblači se, začuti — lakoto.
 Večerjala sinoč ni skoro nič,
 In danes ni še zajutrkovala . . .

Čuj, kdo je tam pred vrati? — Ženski glas!
 Zdaj trka . . .

»Noter!« . . .

Dama srednjih let,
 Debela in v obleki elegantni,

Na prstu vsakem skoro prstan zlat —
 Z lokavimi in majhnimi očmi
 Pogleda v sobo, vstopi pred dekleta,
 Ki poloblečena stoji pred njoj . . .
 Vprašaje gledali sta druga drugo.
 A prišlica pretrga molk in pravi:

»Že večkrat brala Vaš sem inserat.
 Kaj ne? Odmeva od nikoder nič!
 Ah, duša moja! Mislite li mar,
 Da Vi sami ste prišli kruha iskat
 V mravljinjaku velikem, v Babilonu
 Modernem lepem našem — a brezčutnem?!
 Palač ste krasnih videli po mestu?
 Po njih leže na kupih milijoni,
 In to zlato razliva sreče žarke,
 In v žarkih teh — o, kakšno je življenje!
 Razkošja polno, slásti in medu!
 Nedaleč proč potika pa se beda
 In skriva po zaduhlih se brlogih,
 Zavita v cape lačna in pa žejna . . .
 No včasih prigodi se tudi — čudo:
 Razsipnik siti vrže izza mize
 Bogate, polne svoje kruha kos
 Beraču Lazarju za vrata tja.
 Pikanten je občutek baje to,
 Deliti miloščino med ljudi . . .
 Poznam to mesto, kakor izbo svojo.
 Ah, kaj jih išče službe v časnikih!
 Ta borba za obstanek dan na dan,
 Ta konkurenca na poprišču vsakem . . .
 No, dobe naše pravi znak — zares!
 In smilijo té žrtve se človeku . . .
 I Vi se smilite mi, gospodična!
 Zato sem prišla k Vam in zarad Vas.
 Vsa znana mi je že usoda Vaša.
 Zastavili ste v sili že veliko:
 Par oblačil in prstan zlat pa uro.
 Pozvedela sem pri vratarju vse.
 Ubogi ste in vendar še — bogati.
 Ah, če Vas gledam — rada Vas imam!
 Mladi ste še ko rosa jutranja
 In lepi ste ko rožica cvetoča . . .
 Za stradanje ustvarjeni vi niste!
 Z menoj takoj, brez obotavljanja!
 Pri meni mesto prazno je za Vas.
 Nikaka težka služba — ne, prav lahka.
 Obleko svileno gredoč Vam kupim;

Jedi najboljših bo Vam na izbero;
 Šampanjec peni često se pri nas . . .
 Vesela družba . . . dolgčas Vam ne bo . . .
 Z menoj! Vam pravim . . .«

Glad, ta glad boli
 In v izbi nezakurjeni je húdo . . .
 Kaj reče naj na to zdaj revica?
 Opravi se, molče ji seže v roko
 Zgovorni ženi in — otide ž njoj.

V trenutku tem pa solnce je slučajno
 Za črn in temen skrilo se oblak.

A. Aškerc.

Romanca.

Ne kesaj se, ljuba moja;
 Da ne maraš me, bi rada
 Drugim, meni pokazala.
 Vendar, vendar ti je žal,

Če zapaziš, da mi žalost
 Vedro čelo potemnjuje,
 Če zapaziš, da se k drugim
 Spet obrača pogled moj.

Rado bi ljubilo, rado
 Moje srce druga lica,
 Ah, in tebe pozabilo,
 Neprijazna, kakor si.

Kakor veje s krasnim cvetjem,
 Širijo mi bele roke
 In skrivnostno — kakor luna,
 Ko skoz goste sence zre —

Zrejo me prijazne deve
 Smehljajoče, vprašujoče,
 In besede zapeljive
 Usta njih šepčejo.

A zaman, podoba ena
 Plava pred menoj, in drugim
 Ni odprto srce moje.
 Ve-li večni Bog, zakaj?

Ha! . . . Pokazala bi rada,
 Da ne ljubiš me, ne maraš;
 Da me ljubiš, jaz povem ti,
 Ker samà tegà ne veš.

Dan bo prišel in je blizu,
 Da boš mene poiskala,
 Da boš bol mi potožila
 Svojo z rosnimi očmi . . .

A sedaj je to še skrito,
 Ker pomlad še ni v aprilu,
 In lepo duhteče cvetke
 Vzbuja šele gorki maj.

Zvonoslav.

Kam plovemo?

Spisal Karol Dolenc.

(Dalje.)

IV.

Steht ein Baum im schönen Garten
Und ein Apfel hängt daran,
Und es ringelt sich am Aste
Eine Schlange, und ich kann
Von den süßen Schlangenaugen
Nimmer wenden meinen Blick,
Und das zischelt so verheißend,
Und das lockt wie holdes Glück!

H. Heine.

sobi je postajalo vedno bolj soparno. Zato je mladina šla na vrt.

V salonu sta ostali le domačiča in hči Kamila.

Major Svetlič je zunaj na altani zabaval zgovorno guvernanto in nje molčljivo sestro. Premleval je že stokrat premlete epizode iz svojega burnega življenja, tleskal z roko ob roko ter gromovito kričal: »Smešno — ni res smešno? Ha-ha-ha... ta butec — ta polkovnik Meszinsky me je hotel izpodriniti . . . A jaz sem bil mož za to, da se nisem dal vsakemu bebcu poriniti in vreči med staro šaro . . . Skoraj bi bilo prišlo do dvoboja . . . Smešno — res smešno -- ha-ha-ha.« —

Dijaka sta krenila najpopej v kuhinjo, kjer sta se nekoliko časa šalila z rdečelično kuharico Ančko. A ker se je ta kmetiška krasotica kazala dokaj mrzla nasproti pijanima gospodičema ter se energično branila njiju vsiljivosti, in ker ni hotela slišati in umeti robotih šal in frivolnih dovtipov, sta gospoda naposled užaljena odšla, glasno zabavljajoč in preklinjajoč to kmetiško, neumno, potuhnjeno tercijalko, ki ne ume ceniti tako velike milosti in dokazov njiju naklonjenosti.

Potem pa sta poiskala praktikanta Zebko ter pričela z njim na majhni, okrogli mizici na hodniku obligatni tarok. —

Koncipijent Pečnik se je šetal zamišljen po vrtu.

»Res, ta doktor se še zaljubi v to punco,« je mislil ter počasi korakal po peščenem potu. — »Kako je zijal vanjo — kar očesa ni mogel obrniti od nje! Ni ganil se ni od njene strani . . . Zaljubi se, gotovo se zaljubi . . . ta bedak . . .«

Čutil je nekaj kakor jezo, nevoščljivost proti zdravniku.

In zatopljen v te neprijetne misli, se je naslonil ne daleč od pota na deblo košatega kostanja, katerega senca ga je prikrivala mimgredočim.

Ni še dolgo slonel ob deblu, ko se je po belem potu počasi, s povešeno glavo, z lahnimi, elastičnimi koraki bližala Evelina.

Sedla je na klop ne daleč od kostanja ter naslonila glavo ob malo, mehko roko.

Dolgo je sedela tako nepremično, kar jo vzbude bližajoči se koraki.

Vstala je ter hotela zbežati, zdajci se zasliši celo blizu tih, proseč moški glas: »Gospica!« —

Mehaniški je v zadregi obrnila nekoliko kodrasto glavico ter vprašala boječe, z negotovim, trepetajočim glasom:

»Kaj? — Kdo je?«

»Jaz — dr. Zorič . . .«

Že je stal pri njej ter ji proseče zrl v modre, krasne oči. Povesila jih je pred njegovim žgočim pogledom.

»Iskal sem vas že« — je nadaljeval, in njegov glas je postajal mirnejši in gotovejši — »gospica — pri mizi ste mi obljubili cvetko s svojih prsi . . . Ali hočete sedaj izpolniti svojo obljubo?« —

Evelina je molčala ter zrla v drobni beli prodec, s katerim je bil posut ozki pot. —

»Sama sva . . .« je povzel spet zdravnik.

»A čemu vam bo?«

Tiho je izgovorila teh par besed, in njen tihi glas je od dušne razburjenosti vibriral.

»Čemu mi bo?« je tiho in mehaniški ponavljal zdravnik, kakor bi ga bilo to vprašanje neprijetno presenetilo.

Evelina je čutila bol, ki je zvenela iz teh njegovih besed.

Počasi je odpela cvetko raz prsi, jo vrtela nekoliko časa v mali trepetajoči roki, molčeč in ne vedoč, kaj naj stori, kaj odgovori.

Potem pa je polagoma dvignila zardeli obrazek, mu pogledala v velike, blesteče oči ter mu podala cvetko.

In zdravnik je strastno prijel to nežno, alabastrsko roko, ki se je tresla v njegovi, ter jo goreče, brez besed poljubljal . . .

Pečnik, ki je bil primoran gledati ta prizor, se je nehote nekoliko zganil.

»Nekdo prihaja . . . slišite — tukaj za grmom je nekaj zašumelo . . .«

»Ne — bodite mirna; veter je stresel vejevje . . .«

»Moj Bog — dajte, pogledajte . . . prosim vas . . . gospod doktor!«

»Ne vznemirjajte se . . .«

Od drugega konca vrta se je slišalo pridušeno moško govorjenje in za njim kratek, suh, prisiljen ženski smeh.

»Ah — to je Irma . . . Moj Bog, iti moram . . .«

»Nikdar, gospica . . . Kdo bode . . .«

Izvila se mu je.

»Nocoj se še vidiva . . .?«

»Da . . . gotovo.«

In hitela je tiho in brzo po peščenem potu. —

Zorič je zrl za njo, občudujoč njen elegantni, elastični hod, njen vitki, klasično dovršeni stas, celo njeno fino, nežno postavo, ki je nalikovala umetno izdelani, slonokosteni igračici.

In zamišljen je odkorakal za odhajajočo deklico. —

Ko sta odšla, je stopil koncipijent nekoliko korakov od debla ter zrl par trenutkov proti hiši, kamor sta bila krenila zdravnik in Evelina.

Na bližnji gredici je utrgal amarantov cvet ter ga zmečkal med prsti, da se mu je sipalo izmed njih malo, črnim biserom podobno seme ter padalo v rosno, v mesečini se čarno lesketajočo travo.

In zamrmral je:

»Ha, vruga, iz tega bi se lahko še kaj skuhalo . . . Kaj ko bi se doktor res ujel? — Bah, tako neumen ne bode — ni bogata . . . A ko bi vendar . . .! No, in kaj potem . . .? Moj Bog, kaj se jaz pravzaprav radi tega vznemirjam? — Naj jo ima — kaj to meni mari! — A vendar . . . vendar . . .«

Z laktom se je spet naslonil ob kostanjevo deblo ter si z roko podprl vročo, težko glavo.

Mrko, srepo je zrl pred-se. Tesno stisnjene ustnice so mu včasih zadrhtele, kakor bi se hotel nasmejati ali kaj izpregovoriti. —

V tem pa sta se približala po poti poročnik Mihelec in Irma, katere smeh je bil poprej prestrašil Evelino.

Poročnik je privzdigoval z levico sabljo, da ne bi žvenkljala po poti, ter jo tesno pritiskal k nogi, hoteč tako zabraniti, da se ne bi preveč lesketala v mesečini ter tako postala izdajica. Desnico pa je ovijal krog ozkega pasu Irminega. Ona pa se je z eno roko oklepala poročnika, z drugo pa je gracijozno zibala belo, fino, skoro prozorno pahljačo ter si hladila vročo glavo, katero je koketno in zaupno in kakor utrujena naslanjala na široko, podloženo ramo častnikovo.

Počasi sta korakala.

Kjer je kak grm otemnjeval s svojo senco belo stezo, sta se ustavila, in usta so se jima spojila v dolg poljub.

»A jutri prideš?« je vprašal poročnik potihoma, a vendar dovolj glasno, da ga je ob kostanju slišal koncipijent, neradovoljen in nepoklican poslušalec te nove tajnosti.

»Ah — jutri? . . . Ne, jutri — jutri ne morem, ne smem . . . Mama je zvečer doma.«

»No, izumi si kak izgovor — da koga obiščeš . . .«

»Ne — ne . . . tega ne morem — ne!«

»A pojutrišnjem?«

»Morda — a gotovo ne vem.«

»In kje? — Spet pri oni kameneni mizi — kaj?«

»Ne, za Boga — že zadnjič naju je nekdo zasledoval . . . ne veš-li več? Moj Bog, ko bi naju kdo zalotil — zblaznela bi . . .«

»Srček, ne vznemirjaj se!« . . .

Potem sta stopala dalje.

Beli drobni prodec, ki se je lesketal v srebrnih luninih žarkih, jima je lahko škripal pod nogami.

Ob potu je duhtelo grmovje dišečega španskega bezga, belo cvetje jasinovo je trepetalo v lahnem nočnem pišu, rumene, žalobne teje so se kopale v toplem, svežem zraku, na listju pa so blestele prozorne rosne kapljice.

Semkaj iz salona se je glasil včasih smeh, a le na lahko — polupridušeno, tiho, nerazložno govorjenje je zvenelo v tiho noč . . .

Skozi poluzastrta okna je lila luč v širokih, svetlih pramenih na zelenkasto listje kostanjev in lip, na teje, na amarante, na irisne cvetke. —

Koncipijent je še vedno slonel ob kostanju.

Zrl je za Irmo in poročnikom, dokler mu nista izginila izpred oči.

Tiho, sarkastično se je nasmehnil ter nejasno nekaj zamrmral. Potem pa se mu je spet zresnil obraz. —

Zamislil se je v one čase, ko je še gimnazijec stanoval v isti hiši z Riegersbergovimi ter prišel tako s to obitelji šestokrat v dotiko.

Evelina je bila tedaj še otrok, desetletno, tenko, vitko in šibko dekletce bujnih, kodrastih, zlatih las, oči modrih liki potočnice, finih, bledih ličec . . . Smatral jo je tudi povsem za otroka, ji gladil mehka, žametasta ličca, se smejal njenim igram, njenim naivnim nazorom, se čutil njeni nedolžni otročji preprostosti . . .

Ko je zvršil gimnazijo ter se vpisal na univerzo, ko je začel daleč od domovine ono neredno, a vendar interesantno velikošolsko življenje, ki je danes polno poezije in sreče, jutri posebljena proza — tedaj se mu je tudi v tem šumnem, burnem življenju često vsiljevala v spomin šibka, ljubka, elegantna podoba Evelinina.

Često se je zamislil v trenutkih duševne utrujenosti, v trenutkih, ko mu je mrzelo velikomestno življenje z brezsrčnimi koketami, v oni mali, a tako ljubki, prijetni vrt, kjer je sedel ob tistih poletnih večerih z obitelji Riegersbergovo, kjer sta mu razkazovali Kamila in Evelina z otročjo radostjo različne cvetke, jih trgali, mu jih pripenjali na suknjo, mu jih povijali v šopke. —

In pozneje, ko je Evelina bivala v Pragi ter se vračala ob vsakih počitnicah za nekoliko časa na dom, kjer se je sestal včasih tudi pravnik Pečnik z njo, je čutil le-ta, da je ono mladostno občevanje z Evelino zapustilo v njem neko kal, ki se je polagoma začela razvijati v ljubezen . . .

A ker je bil ubog, je izprevidel, da je ta ljubezen brez vsega upanja, brez vse realne podlage, da bi bilo smešno, razodeti Evelini čuvstvo svojega srca, nespametno, navezati to mlado bitje na svojo negotovo eksistenco, na temno, morda neprijazno in neprijetno prihodnost.

Tudi ni opazil pri Evelini nikdar drugega čuta, nego odkritosrčno prijateljstvo in ono prijaznost in skoro sestriško ljubezen, ki je bila celo naravna posledica prejšnjega prijateljskega in vprav famelijarnega občevanja. —

Trudil se je torej z vsemi silami, da bi zatrl to ljubezen, se je otresel; in to se mu je po dolgih, mučnih borbah kolikor toliko posrečilo, posebno ker je Evelina prihajala zadnji dve leti le redkokdaj domov in je tudi tedaj ostajala navadno le kratek čas pri materi; torej ni prišel često v dotiko z njo. — Svoje čute je izkušal prikrivati s tem, da je pri vsaki priliki zabavljaj ženskemu spoju, govoril o njem le z ironijo in sarkazmom ter obžaloval one, ki so se dali preslepiti ženski ter se vpregli v bridki jarem svetega zakona . . .

A ko se je sedaj Evelina spet vrnila na dom, ko jo je videl lepšo, nego je bila kdaj poprej, sedaj, ko je bila ravno v onem cvetu, v katerem je ženska najinteresantnejša, popolnoma ovita z vencem mladostne, duhteče poezije — sedaj se mu je spet začelo mogočno oglašati srce, spet se mu je vzbudilo vroče hrepenenje po njej, goreča ljubezen ga je navdajala ter ga zasledovala noč in dan . . .

A po zadnjih dogodkih je spoznal, da je zanj najbrž izgubljena. In tako mu je izginila slednja nejasna, temna nada . . .

In to ga je delalo skoro blaznega! —

* * *

Praktikant Zebka in dijaka Zrnko in Vicek so igrali, glasno kričali ter pridno praznili dolge, črnkaste steklenice, napolnjene s že nekoliko toplim, penečim pivom.

»He, komilitone«, je kričal dolgi Vicek ter sunil z nogo ob mizo, da se je stresnila — »kaj ko bi naredili nocoj gospodični Flori Bregarjevi podoknico — kaj?«

»Aha — zaljubljen! — Hočeš spet nekoliko poigrati Don Juana . . . à?«

»Eh — ne bodi . . . A vendar . . . veš . . .«

»Hm . . .«

Praktikant je zvrnil med tem že par čaš vase ter kupo spet natočil do vrha, da so pene prekipele ter se cedile ob straneh na mizo.

»Flora« — je jecljal Zebka — »Flora, mhm — gospoda . . . fin kebrček . . . fin . . . brez dvoma . . .«

»O tem nihče ne dvomi«, ga je rezko zavrnil Vicek ter ga temno in od strani pogledal. —

»Gospod [praktikant, ali znate peti? — Lahko bi nama pomagali . . . tercet!« —

»Peti? — Seveda . . . že pred leti, gospoda . . .«

»Le pustite — znamo . . . Rajše pijmo!«

Vsi so trčili z visokimi čašami ob mizo ter jih za trenotek postavili prazne pred-se. —

»Res — gospoda dijaka — to je bilo efektno, to je bilo velikansko . . . pompozno . . . ko sem . . .«

»Eh, kaj, če znate peti, pomagajte . . . Drugo pa pustimo!« —

»Skat! — Flora . . . Flora Bregarjeva . . . ah . . .« je mrmral praktikant, kateremu se je že nekoliko zapletal jezik.

Naslonil se je s svojim suhim, ozkim hrbtom ob stolovo naslanjalo, uprl oči v višino ter tlesknil z jezikom, kakor bi bil ravnokar zaužil kaj delikatnega.

»No, gospod Zebka, igrajte vendar!«

»Seveda . . . seveda, gospoda . . . A Flora . . . Flora . . . o, to vam je cel roman . . .«

»Kak roman . . .?«

»E-e . . . sicer tajna stvar — delikatna stvar . . . Igram trojko. — A vama, gospoda, jo smem že razodeti . . . Gospoda, upam, da umejeta današnji svet . . . novodobno društvo . . . moderne struje . . . moderne ljudi . . .«

Vicek je poslušal pozorno. —

». . . Kupim . . . A ta Flora — vraga, gospoda, pravim vama — to je dekle, res, dekle vseh deklet . . . No, zadnjič pri mestnem plesu . . . gospoda, trojko . . . izvolite dati . . . torej gospoda, pravim vama, krasno sem se zabaval . . . Dekle se je zaljubilo do ušes vame — gospod Vicek, pazite — vi ste sami . . . Bilo ji je prevroče v salonu . . . spremil sem jo na altano — gospod Vicek, izvolite mešati . . . No, cvetje — duhteče, opojno . . . mirna, tiha, balzamska noč, ki tako čudno, mehko boža mladega človeka . . . razkošna, vroča godba . . . gospoda, pravim vama in se zarotim pri vseh bogovih: — vse to naju je do cela prevzelo . . . Naslonila mi je kodrasto glavico na ramena . . . in, hm . . .«

Dijaka sta se spogledala. —

Vicku se je izbočila spodnja ustnica, obraz mu je zardel še močnejše, nego ga je že rdečila obilo zaužita pijača, oči so se mu napele in izbulile.

Skočil je pokoncu, zgrabil praktikanta za vrat, ga tresel ter divje, a zamolklo sikal:

»Lažnivec — vražji!« —

»Ali . . . gospoda . . . saj sta ka-ka-va-lirja . . .« je grgral praktikant. »Ali ste vi kavalir?«

»Lažnivec . . . prekliči!«

»Kdo-o lažnivec — kdo lažnivec?« je vzkliknil Zebka ter napejnal vse moči, da bi se otresel in obranil nepričakovane napada.

A kakor klešče so se mu ovijali dolgi koščeni prsti dijakovi krog tankega vratu. — Lovil je sapo, grgral, cepetal z nogami, krilil z dolgimi, koščnimi rokami po zraku in krog sebe, ne da bi si mogel pomagati.

V trenutkih, ko so Vickovi prsti nekoliko popustili, je milo jecal: »Za-du-ši-te-te me-e-e. Mo-oj Bo-o-g... a-a-ah... a... a... Mi-lo-lost...«

»Milost!« je kričal Vicek ter se surovo, divje nasmejal — »mi-lost? Da bodeš zopet govoril take gorostasne budalosti, take imaginarne laži?! . . . Milost — tebi, filister, lažnivec . . .«

In stresnil ga je v stran, da je oni otlo, medlo, zadušeno zaječal.

»Pusti, komilitone,« je prigovarjal Zrnko, pusti, sicer ga zadušiš.«

A Vicek ga je takoj stisnil še krepkeje ter zakričal: »Prekliči!«

Praktikantu so se oči zalivale s krvjo, prsi so se mu napenjale, iz ust mu je molel jezik, telo mu je trepetalo.

Ni se več branil. —

»Prekličem . . . Ja-o-oj . . .«

Globoko si je oddahnil, ko je čutil, da so trdi, žilavi prsti nekoliko popustili.

»Torej ste lagali . . .?«

»Ne . . . eh . . . da, da . . . Pustite — za Boga — nikar!«

»Tako torej! — Vaša sreča, da ste pripoznali resnico . . .«

Naposled sta pustila dijaka nesrečnega praktikanta ter s surovim krohotom odhitela na vrt, od koder je za nekoliko časa zazvenela poskočna melodija iz najnovejše operete Offenbachove.

V.

Ah, sve je sanja pusta,
Nedoželjeni raj;
Sve želja željo guši
A uzdah — uzdisaj!
I to se život zove
I sreča još i slast —
Kô cv'jet o trnu cvasti
P s istog trnja past!

S. Str. Kranjčević.

Po onem večeru je dr. Zorič zahajal vedno češče in češče k Riegersbergovim.

Po mestu pa so se širile razne govorice, se delale razne kombinacije, iz te ali one malenkostne okolnosti se izvajale razne posledice, ki pa so vse menj ali bolj določno izražale eno in isto misel: Zdravnik se je pri Riegersbergovih ujel. —

Doktorand Pečnik pa se je od onega večera kolikor mogoče ogibal svojega poprej najljubšega prijatelja Zoriča. Tudi k Riegersbergovim ni zahajal. —

Par mesecev pozneje pa so prinesli časopisi vest, da se je dr. Zorič zaročil z Evelino Riegersbergovo . . .

Koncipijent, ki je to takoj po zaroki seznanil, se je kazal povsem mirnega, kakor bi ga to do cela nič ne brigalo, nič zanimalo. A v

resnici ga je ta vest, ki kakor drugim tudi njemu ni bila nova in nepričakovana, do skrajnosti neprijetno dirnila, ga vznemirila v globočini duše, ga uzlovoljila. —

Zorič je povabil na neke sobote večer prijatelje in ožje znance k »Zlatemu levu«, da se poslovijo od samskega stanu . . .

Stranska sobica pri »Levu« se ni v ničemer odlikovala od stranskih sob drugih mestnih hotelov.

Podolgovata je imela prostora za dve daljši mizi v spored, in na vrh je stala še ena okrogla miza pri peči in ena na nasprotni strani pri oknu. Pri teh so sedeli dan za dnevom isti gostje ter z resnimi, računajočimi obrazi zrli v stare, že oglojene kvarte . . .

Okna so bila srednje velikosti, in na večer jih je zagrinjala vitka točajka Tilda s havanorjavimi, tankimi zavesami. —

Na mizah, okroglih kakor podolgovatih so se menjavali rumeno-belkasti prti, okrašeni z modrimi štirikoti, v katerih sredini so bile tri velike rdeče pike, spominjajoče na znano znamenje »prostožidarjev«, s celo belimi, v katerih sredini je bil vtkan velik lev z ježečo grivo in z nevarno zevajočim žrelom . . .

Peč je bila zabrisano-rumenkasta, visoka, ozka. Na nje vrhu sta stala realistično-debelo uspela Amor in Psihe ter spajala široke, debele ustnice res v večen, le po zimi vroč poljub. No, lončar-umetnik, ki ju je tako dobrodušno in brez vse ljubosumnosti združil za vekov veke, je bil očitno učenec najmodernejše, strogo realistične šole. Za model mu je služil najbrž kak par iz vasi, ker vsi udje so bili res nevarno debeli, mesnati. Božanska Psihe je bila krog pasu debelejša in bujnejša kakor ob bokih in ramenih, in roke je imela ravno tako debele kakor bedro v sredini med kolenom in pasom. Obraza sta bila podobna zrelim jabolkom, in nosova sta se pri tem nepretrganem poljubu že do cela zrasla drug z drugim.

Tableau — realistično-moderno! —

V tej sobici se je torej zbrala rečenega dne večja družba.

Ob zgornjem koncu mize je oblastno sedela velevažna oseba, primar deželne bolnišnice, dr. u. m. Anton Marija Zelenec, majhen, suh gospod, z okroglo, plešasto glavo, z ozkim, zakrivljenim nosom, velikimi naočniki, in z visokim, širokim ovratnikom, v katerega se je včasih mala glava do cela skrila in pogreznila.

Govoril je malo, tiho, premišljeno in s poudarkom. Videlo se je iz vsake besede, da »se čuti«, da se zaveda svoje znamenite . . . osebe.

Poleg njega, ob oglu mize, je stoloval odvetnik dr. Županec, med akti in v pisarniškem prahu osivel, suhoparen mož, ki je s pomilovanjem gledal na vsakoga, ki ni znal temeljito enostavnih, prozaiških paragrafov rimskega prava. —

Odvetnik dr. Sivec se je več ali manj ujemal v vsem s svojim starejšim kolegom, le da je bil bolj živahen, da je veliko in glasno govoril, se gromko in zvonko smejal, pridno pil in vedno zabavljaval »klerikalcem«, katerim je bil zaprisežen, smrten sovražnik.

Par koncipijentov je zvesto drugarilo svojim šefom, se smejala, kadar se je smejal šef, pritrjevalo, kadar je dr. Sivec zabavljaval. Glasno, z učenimi obrazi in z emfatičnimi frazami so govorili o sedanjem političnem položaju, kako bi se mogel in moral zboljšati, kako bi morali postopati naši poslanci, da bi dosegli kake uspehe, kako bi moralo ljudstvo biti solidarno z odvetniki, ki še najbolj skrbe za blaginjo naroda i. t. d. . . .

Nam že znana oseba je major Svetlič, ki je kakor vselej tudi nocoj veliko jedel, še več pil ter se v enomer hohotal . . .

Trgovec Nigl je bil pravzaprav človeška spaka. Suh, da se je bilo bati, da se zrušijo vsaki trenotek brezmesne kosti, je imel ne samo obraz in vrat, ampak tudi tanke, žilave roke popolnoma zaraščene z neko belkasto dlako, in nekateri zlovestni ljudje so odločno trdili, da je Nigl dokaz za znano Darwinovo teorijo. Vedno je bil oblečen v debelo, rjavkasto, na veliko karirano kosmato obleko, ki je bila res čudno podobna opičji koži. Bogat, da najbrž sam ni vedel, koliko ima, je bil vendar neizrečno skup ter ni nikomur privoščil trohice, niti sam sebi ne. Izjema v tem je bila le njegova edinica Jarmila, ki je bila takisto suha kakor oče, in ki je navzlic svojim tisočakom brojila že trideset pomladi, ne da bi se bil kdo zaljubil vanjo in njene tisočake.

Krona vsega društva pa je bil brezdvomno mladi avskultant dr. Zieher.

Najdovršenejši ud cele družbe je bil zlasti že radi svoje obleke, ki je bila vedno po najnovejšem kroju in mu je delala največ skrbi ter mu zagrenila marsikatero uro življenja, katero bi bil sicer lahko preživel srečno, zadovoljno in veselo, ko ne bi bilo na svetu neumnih, zabutih krojačev. Le-ti nikdar niso mogli dovolj umeti njegovih najmodernejših idej, nazorov in želj glede obleke, nikdar do cela in dovolj globoko pronikniti v njegov samonikli in do cela individualni okus, in zaman jim je stokrat in stokrat ponavljal z občudovanja vredno potrpežljivostjo: »Tako bodi in tako« — oni pa so vendar

naredili vse drugače. In kadar je bila po tednih napornega dela in trudapolnega primerjanja in popravljanja obleka dovršena — o, še tudi tedaj mu je prizadevala mnogo truda in dela. Cele ure jo je pregledoval, kretaje se kakor kak glumač pred velikim ogledalom v svoji skoro za kako damo urejeni spalnici, jo popravljaj, gladil, nategoval, brisal. Šele kadar ni bilo najmanjšega madeža več na njej, nikakršne neestetiške gube, nikakršnega krivega roba — tedaj se mu je razjasnilo strogo, temno, skrbi polno lice. Da, tedaj se mu je nabralo to prazno, brezizrazno, blazirano lice v mehke, skoro ljubke, neizrečno zadovoljne poteze, in v istem trenutku svet gotovo ni imel srečnejšega človeka, kakor je bil dr. Zieher . . .

Nekdanji kolega dr. Zoričev je počastil nocoj s svojo navzočnostjo družbico »pri levu«.

Tičal je seveda v popolnoma novi, elegantni, pepelnatosivkasti obleki: kratek sako, široke hlače visoko zavihane, da se je videl nadličnimi rumenokožnimi cipelicami širok krog svilnatih, črnih nogavic z rdečimi, majhnimi pičicami, visok ovratnik, ozek, da ga je davil, elegantna bela kravata z majno briljantno iglo, majhen, nizek, ozkokrajni klobuk — vse to je dajalo avskultantu grozno imenitnost in veljavo . . .

Črne, fino pomadžovane lase si je razčesaval v sredini. Skromne brčice, ki so se mu kakor senca bočile pod malim nosom, si je gojil in negoval z zares presrečno skrbjo in požrtvovalnostjo.

Ko je potegnil izza naprsnika fini, svilnati robec, da bi si obrisal nizko, belo čelo, se je ozračje v bližini takoj napolnilo s finim duhom jasminovim.

Znameniti osebi, ki pa sta vendarle nakoliko otemneli v eleganci avskultantovi, sta bila suplent Grozd in profesor Vernik.

Grozd je bil mladenič kakih petindvajsetih let, nejasnega, zabrisanega obraza z jako redko brado, dolgega nosu, širokega, nizkega telesa in hripavega basa.

Bil je strasten ljubilec cigaret, katerih je na dan uničil precejšnje število, in ravno tako strasten oboževatelj ženskega spola, pri katerem pa baje — tako so vsaj trdili zlobni jeziki — ni imel mnogo sreče; to pa ga je vnemalo še k večji vztrajnosti.

Kakor je oboževal ženske, ravno tako je častil svojega kolego Vernika, katerega je smatral najbrž za največjega pesnika celega sveta, ali vsaj za prvega poeta slovenskega. Vedno mu je bil za petami kakor senca ali slaba vest. Če je kdaj prišel brez Vernika v kako

družbo, je bil to izreden, čudovit dogodek, in takoj ga je ob enem vprašalo po deset glasov, kje da je kolega g. Vernik.

Tedaj pa je g. Grozd vselej nabral suhi obraz v skrivnostne, velepomembne gube, in s tihim, šepetajočim glasom, kakor bi oznanjal Bog ve kako znamenito tajnost, je odgovoril:

»Piše . . . nov epos izdeluje . . . O, pojet« — Grozd je »j« izgovarjal rezko in z nekim posebnim zadovoljstvom — »po milosti božji . . . O, iz našega Vernika bode še nekaj . . . ta nam še poda kaj novega, znamenitega . . .«

In iz vsake črte njegovega suhega, rumenega obraza je lila nezrečna oduševljenost za to novo zvezdo na pesniškem obzorju slovenskem.

In res je bil Vernik znan kot zelo pesimističen in melanholičen človek in na slabem glasu kot lokalni poet, s katerega proizvodi pa so se seznanili že tudi koši raznih leposlovnih listov slovenskih . . .

Bil je dolge, vitke postave, svežega, nekoliko bledega lica, melanholičnih, objokanih oči, dolgih las.

Navadno je bil tih, malobeseden, zamišljen. Le kadar je nanesla govornica na literaturo, na pesništvo, so mu vzplamtele oči, mu je zardel obraz, in tedaj bi bil v nepretrganem toku govoril cele ure . . .

Na zadnjem koncu mize je sedel, zaglobljen v mračne, neprijetne misli, razpravljajoč težavni problem človeškega življenja, polnega prevar, bede, trpljenja, Sivčev diurnist in poleg njega navdušen socijalist Stanko Kračán. —

Glavo si je podpiral le-ta z roko, s katero si je včasih mehniški pogladil dolge, ogljenočrne, neredne lase. Črne, velike, resne oči je nepremično upiral v čašo, v kateri se je svetila in lesketala zlata, oživljajoča vinska kapljica. Le včasih so mu švignile te žgoče oči bliskoma čez veselo, glasno družbo, in tedaj mu je lahen, ironski, nekoliko zlovoljen nasmeh za trenotek zatrepetal na rdečih, polnih ustnicah, in zagorelo, črnkavo, proporcijonalno lice se mu je malce podaljšalo. —

Govor se je vrstil za govorom.

Primar dr. Zelenec je nazdravil v dolgem in tudi precej dolgočasnem govoru Zoriču kot izvrstnemu zdravniku, kot plemenitemu človekoljubu, ki žrtvuje svoje življenje za blaginjo trpinov in nesrečnikov, ki ne išče svojega dobička, ampak skrbi le, kako bi drugim otiral solze, jim blažil gorje, jim pomagal, kjer je sploh še človeška pomoč možna — ter mu je z ubranimi besedami čestital radi krasne neveste.

Gostje so govorniku kričali v enomer:

»Bravo« — »Dobro« — »Izvrstno« — »Istina! Istina!« —

Ob koncu pa je zazvenel po sobi oduševljeni klic:

»Živela . . . Živela . . . Slava jima!«

Doktor Sivec je napil Zoriču kot zvestemu prijatelju in kolegi ter mu takisto čestital.

In spet so polnili sobo radostni živio-klici.

Govorili so še drugi, nekateri tako dolgočasno, da je socialist Kračan naslonil težko glavo ob mizo ter zadremal. —

Proti polnoči se je dvignil tudi pesnik Vernik, ki je bil do sedaj silno redkobeseden in molčljiv.

Vsa družba ga je pozdravila tako burno in glasno, da je celo zaspani socialist dvignil za trenotek glavo ter strmeč pogledal po družbi, nato pa spet zadremal. —

Vernik je začel patetično deklamovati svoj dobro naučeni govor, katerega je začel z onimi zanimivimi besedami: »Ni dobro človeku biti samemu.«

In potem je na vse mogoče in nemogoče načine dokazoval resničnost in upravičenost teh znamenitih in prelepih besed . . .

Polagoma pa je govornika začel zapuščati spomin, bodi si da je že delovalo vino nanj, ali pa druge polovice dolge »govorance« ni dovolj študiral. Jecljal je že, pokašljeval, ponavljal iste besede in tudi cele stavke, postajal rdeč, nemiren.

Slednjič je le sklenil narediti celi stvari nekak konec ter je vzkliknil s patetičnim glasom:

». . . torej dvigam čašo s to zlato, penečo kapljico ter . . . às, vraga . . .«

Ko je govornik naznanil z velikim patosom, da dvigne čašo, je melanholski, ne da bi pogledal na mizo, prijel neko posodo ter jo dvignil, a ker ga je začela v prste peči, jo je brez premisleka izpustil.

Nekoliko poprej je namreč točajka prinesla za gospodo črno kavo. A govornik v svojem svetem navdušenju in pesniško-govorniškem ognju tega niti prav opazil ni ter je na nesrečo prijel za čašo s kavo.

Ko jo je radi vročine izpustil, je treščila na majhen, bel krožnik, da se je razbil na pet neenakih koscev, in da se je kava širom razlila po belem prtju.

»Ah, nesreča,« je zajavkal gospod Grozd, iztrgal iz žepa ne baš več posebno belo žepno rutico ter začel brisati črni tok, ki je preplavljal mizo. Tudi socialist, kateremu je vroča kava tekla pod lice, je dvignil glavo, jezno pogledal krog sebe, si obrisal z roko mokro lice.

»Neumneži, črnino razlivajo« je mrmral, vzel svojo čašo ter prisedel k bližnji okrogli mizi, kjer je dalje dremal . . .

»Eh, nič ni, nič,« je tolažil dr. Županec . . .

A navzlic temu se je slišal tu in tam kak poluglasen smeh. Drugi so si oprli obraze ob roke, nekateri so se obrnili v stran, da govornik ne bi zapazil, kako so se trudili, da ne bi prasnili v glasen smeh.

Dr. Zorič je postal rdeč in bil v vidni zadregi. Z dolgimi belimi prsti je igral nervozno po mizi in nekako temno zrl v čašo pred-se.

Govornika je ta čudna, neprijetna epizoda spravila popolnoma iz pravega tira.

Prestrašeno, kakor brez zavesti se je oziral po celem krogu, motril zmočeno, s kalnimi očmi zdaj tega, zdaj onega, kakor bi pričakoval, da mu prihiti kdo s kako rešilno idejo, s kako nepričakovano besedico na pomoč . . .

A vsi so molčali neprijeten molk!

Raz čelo govornikovo, po zardelem obrazu je tekel v debelih, svetlih kapljicah mrzel pot, nos ga je začel srbeti, kakor bi se mu hotelo kihniti, glava mu je lezla počasi na težko hropeče prsi, pred očmi se mu je začela vrteti miza s steklenicami in čašami, s politim, pomazanim prtom, z okroglimi kruhki in solci . . . Družba krog mize se mu je izpremenila v velik, nepretrgoma in fantastično se vrteč in pletoč krog, stene so se zibale, podoba na steni nasproti govorniku, predstavljajoča staro prodajalko sadja, se je nagnila, kakor bi se v naslednjem trenutku hotela strmoglaviti na govornika . . .

Vernik je zaprl oči, da ne bi videl tega plesa — je vzdihnil . . . se hotel oprijeti z obema rokama za mizo, da bi sedel — a tedaj se je na srečo in v svojo nepopisno radost spomnil, kako završuje kaplan, katerega je vedno smatral za korifejo v govorništvu, brezkončne svoje pridige.

Tedaj je iztegnil trepetajoče roke daleč čez mizo kakor kak velik cerkveni dostojanstvenik, deleč blagoslov vernim ovčicam, in z mogočnim, patetičnim, nekoliko hripavo in utrujeno zvenečim glasom je zakričal:

»Blagoslov nebeški naj rosi na vas, in milost gospodova bodi vedno z vami. Amen.«

Potem pa se je kakor od kapi zadet zgrudil na stol, kateri je pod njim nemilo zaječal. Noge je iztegnil pod mizo, z rokami se je tesno oklenil namiznega roba, glava se mu je sklonila popolnoma na prsi in oči so mu stekleno in mrtvo bulile v črepinje na mizi . . .

»Bravo . . . Izvrstno . . . « je zastokal kolega Grozd ter udaril s čašo ob mizo, kakor bi jo hotel zdrobiti . . .

A navzlic temu navdušenemu odobravanju je ostala cela družba mirna in hladna, še vedno nekako neverno zroč v ponesrečenega govornika, kakor da bi še vedno nečesa pričakovala za zvršetek.

Polagoma se je šele začel ta in oni gibati, trkati s čašo po mizi ter klicati:

»Na zdar — Živio — Na mnoga leta« —

»Smešno,« je kriknil debeli major Svetlič ter prasnili v vprav homerski smeh.

Trebuh, ki se mu je do skrajnosti nevarno tresel in zibal, si je držal z obema rokama. Obraz se mu je od silnega smeha tako napihnil, da se mu oči niti videle niso. Le dve ozki, podolgovati progi sta nejasno zaznamovali, kje da so njegove sicer tako žive oči.

In kakor bi bil majorjev smeh zbudil ostale prisotnike, se je vse smejalo, kričalo, z ironsko pohvalo in porogljivim občudovanjem obsipavalo govornika.

Trkali so z zdravnikom, bili s čašami po mizi, razlivali pijačo po tleh, vpili po natararici ter zahtevali vsi vprek jedi in pijače.

»Pozno je, kolega — moram domov,« je z melanholskim, užaljenim glasom pošepetal Vernik sosedu in kolegi Grozdu.

»Ej, ne bodi, ne bodi . . . Zakaj bi že odhajal? Saj vidiš, da si zmagal.«

»Bah!« —

Poet je mahnil z roko po zraku, kakor bi hotel s tem mahljajem vso to družbo poslati k vragu, ter se je kisló, a vendar oblastno nasmehnil . . .

Vstal je, snel s klina stari, ponošeni havelok in si ga genijalno vrgel čez rame. Konec pelerine je držal v levi roki ter si jo tiščal na prsi, v desnici pa je vrtel širokokrajni, mehki, veliki klobuk. Lahno se je naklonil gostom, se poslovil še izrečno pri Zoriču, potlačil klobuk na dolge, debele, redke kodre ter izginil iz sobe. —

»Čakaj, prijatelj dragi, duša moja, jaz tudi grem . . . punčica mojega očesa . . . Sledim ti — kjer si ti, sem tudi jaz . . . Kjer je Kastor, kako naj manjka tamkaj Poluksa? . . . «

Polutiho mrmraje, si je Grozd zapenjal tanko sukunjico ter kakor kafra izginil za Vernikom. —

»To je bilo fulminantno! — Tako ti ni še nihče napival,« se je krohotal koncipijent Dolec, lokavo zroč na Zoriča. Ob strani pa je s

komolcem drezal trgovca Nigla, ki je gravitetno pokimaval z veliko, suho glavo.

»Smešno, gospoda, res smešno,« je hohotal debeli Svetlič, »skoro bi bil počil od smeha. — Ta vražji mladi zarod, ta ima možgane . . . Smešno, gospoda . . . pri moji veri, smešno . . .«

In spet se mu je trebuh kaj nevarno zibal, in rdeči obraz se mu je napihnil, da je bilo celo lice do pičice podobno debeli rumenkasto-rdeči buči.

»Gospoda« je zanosljal zdajci trgovec Nigl ter krilil z dolgimi, suhimi rokami po zraku, na lahno udarjajoč ob mizo — »gospoda, nikar ga preveč . . . Dobra volja . . . Gospod profesor seveda je bil nekoliko tudi prestrašen, zmešan . . . najbrž prvi njegov javni nastop . . . A blagovolite uvaževati, kake misli, kake ideje, kaki izbrani izrazi, kake podobe: Mrzlost življenja — besneče nevihte usode . . . zasede hudobnih sovragov . . . intrige podlih, v prahu se plazečih, zavidnih nasprotnikov, vsakdanjih, brezvzornih sikofantov, filistrskih duš . . . o, kake podobe, ki bi bile v čast najvišjemu pesniku . . . gospodje . . . gospodje . . .«

Ponovil je še parkrat z zateglim glasom besedico »gospodje«, vedno jo bolj poudarjajoč in vedno bolj kričeč. A ker se ni domislil ničesar več, kar bi še mogel povedati v obrambo govornikovo — za katerega so ga bili razvneli česti slivospevi njegove hčerke — je na dušek izpraznil veliko čašo.

In po suhem, rjavem obrazu se mu je razlila neka čudna, pri takih ljudeh tipična navdušenost, ki ga je še bolj pačila.

»Gospodje,« je spet kriknil s svojim kakor nit tankim, neuglajenim glasom, ko se je bil pokrepčal s požirkom močne pijače — »da je gospod Vernik poetično nadarjen mož, fin mož, olikan mož, o tem pač ni dvoma. — Pesnik, res pravi pesnik! . . . slišal sem ga včasih, kako je moji Jarmili deklamoval svoje pesniške proizvode . . . Gospica Jarmila je često plakala, tako presrčne, v srce segajoče so njegove pesmi.« . . .

Cmaknil je z jezikom, roke sklenil na upadlem trebuhu in male, zelenkaste oči je z banavziško navdušenostjo in vdanostjo uprl v karminasto barvani strop . . .

Polagoma so pozabili neprijetni intermezzo, in gospodje so židane volje sedeli pri mizi še par ur.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. V. Oblak v Macedoniji.

Priobčil Fr. Vidic.

(Dalje.)

4.

V Solunu, dne 24. decembra 1891.

beležkami o narečju okraja Sucho sem gotov. Seveda ne bode tako natančna monografija, kakor je Štrekljeva o kraškem narečju; mislim pa, da sem zbral vse, kar je važnega. Vso zbirko še enkrat pregledam, da eventualne nedostatke izpolnim pravočasno. — — — (O. podaje filološke date.) — — — Še nekaj doneskov k filološki humoristici. Sedaj imam nekoga iz vasi Oboki (pokrajina Debra); dal mi je že dve avdijenci. Glede *št*, *žd*, je vse tako pestro, da kmalu sam svojim beležkam ne bodem verjel; taka zmešnjava je v tej točki — in mi še iščemo doslednosti v jeziku — — — — —

Rokopisi so tu jako redki; Macedonija ni več Kalifornija, in pri tem hranijo ljudje (tudi izobraženci) vsako papirnato krpo z babjevrno spoštljivostjo, kakor da bi imeli prav toliko avtografov Cirila in Metoda samega. Čim bolj zamazan je papir, tem dragocenejši!

Danes sem zvedel, da so hajduki v nedeljo v Deбри (mestu) vodjo ljudske šole odpeljali pri belem dnevi, ko je šel v cerkev! Lepe razmere! In vendar bode prej ali slej neizogibno, da se dialektično gradivo kontroluje na licu mesta. — — — — —

5.

V Solunu, dne 2. januarja 1892.

Novo leto sem pričel s hudo mrzlico. Najmučnejša mi je bila misel, da se bodem moral morebiti na mah domov vrniti. Zdravnik pa me je v tem oziru pomiril, in danes sem se tudi mrzlice iznebil; toda mnogo medicinovanje mi je temeljito pokvarilo želodec. Prav srečen slučaj, da sem dobil danes korekture iz Lipsije; zakaj za drugo delo bom za več dni nesposoben.

Svojega Obočanina sem pognal. Pokazalo se je, da je sicer šele pred mesecem dni prišel iz Debre, da pa je že v prejšnjih letih prebil večkrat po nekaj mesecev tukaj; a to mi je prvi dan utajil. — —

Pri takih odnošajih je pač boljše, da se moja pismena poročila o macedonskih narečjih ne porabijo za »Archiv«. Rad bi veljal glede

svojega dialektološkega gradiva kot »nezmotljiv«; če bi se pa vendarle, dasi v enem samem slučaju v doslej objavljenih poročilih dokazala nepravilnost, potem bi bilo konec moje nezmotljivosti v delu samem (ako kdaj izide); našli bi se srbski in bolgarski (patriotični) staroverci. Pač pa bi objavil — če ste zadovoljni — v »Archivu« kratko skicirane črtice o najvažnejših posebnostih macedonskih narečij, in sicer brž ko gradivo, ki sem je že nabral, na licu mesta pregledam ali sploh kje na mestu samem kaj zabeležim. Tako bi tudi na spreten način delal reklamo za svoje bodoče obširne dialektične razprave! —

6.

V Solunu, dne 14. januarja 1892.

Zbral sem vse svoje moči ter sem naposled vendarle posetil bolgarsko ljudsko šolo; toda trud je bil zaman, ker so bili učenci oboleli. Najbrže se bode dala stvar tako napraviti, da me dotični deček, ko ozdravi, obišče dvakrat do trikrat v tednu; v šoli je izpraševanje vendar neprijetno. Danes ne morem torej nič dialektoloških poročil poslati. O narečju kraja Galičnik (Debra) sem poročal menda že v zadnjem pismu. Brž ko bode vreme razmeroma toplo, obiščem paširsko kolonijo (kaki dve uri odtod), zgolj ljudi iz Galičnika, ki, povsem ločeni in osamljeni, tukaj s svojimi čredami prezimujejo in so torej svoj jezik ohranili čist. Nevoljno že pričakujem začetka pomladi; potem se prične delo. Ne manjka se sicer tukaj ljudi iz Debre, in tudi iz drugih krajev bi se menda kateri našel; toda teh ljudi jezik je že mešanica iz raznih narečij; boljše manje, pa zanesljivo! — — —

7.

V Solunu, dne 9. februarja 1892.

Vprašanje glede pozicije macedonskih narečij je že srečno rešeno, in jaz bi se lahko vrnil domov. Ravnokar je izšla »Картa српских земаља« z dolgim »zgodovinsko-jezikovnim« vodom; izdala jo je srbska »Omladina«. V celi Macedoniji, zapadni Bolgariji s Sofijo, da celo še v Rodopih, so samo Srbi! Da se ta velikosrbska pokrajina bolje zaokroži, se ji privrže še iztočna polovica Kranjske in vztočni deli južnega Štajerja! Drinov in Miladinovca so označeni kot falzifikatorji, vse od Bolgarov zapisane pesmi so predelane i. t. d.!! Srečnega se štejem, da sem dobil to krasno razpravo še o pravem času, zakaj šele zdaj vem, da narečje suchovsko niti bolgarsko ni! — — Obžalovati moramo Srbe, da imajo tako vseučiliško mladež, ki se nič ne uči in nič ne ve. — —

Sedaj sem prebil en dan med ovčjimi pastirji v Galičniku v slamnati koči pri njih ognjišču. Potrdilo se mi je vse, kar sem si bil že poprej zabeležil. — —

Te beležke, ki so sicer za-me zanesljive in brezdvomne, bodem vendar izkušal še enkrat na licu mesta kontrolirati, da umirim vest tudi največjih dvomljivcev. Z rezultatom tega enodnevnega izleta sem povsem zadovoljen, dasi me stane 10 gld. Načrt za moje potovanje je že izgotovljen, čakam samo še toplega vremena; če bode doba ugodna, odpotujem lahko že 1. marcija. Odtod pojdem čez Sucho (ob tej priliki obiščem vse vasi v okolici) v Seres, ostanem tam 7 do 10 dni, da proučim narečja v okolici, ter pojdem od tam do Drame in potem v Nevrokop (na južnozpadnem vznožju Rodope) in Melnik, od tam v Petrič, Strumico, Dojran, Kukuš, Solun. Ta tura, preračunjena na 4—6 tednov, bode silno težavna, mnogokrat bo težko dobiti poštenega konja. Na to potovanje ne mislim prav z veseljem, upam pa, da bode dalo zanimivo dialektološko žetev. Poprej pa mislim z manjšimi turami okolico solunsko prepotovati. Sedaj je to še nemogoče; ob lepem vremenu pa si bodem lahko upal po dnevi v vasi; noči pa so še vedno jako hladne, in po vaseh nikjer dostojnega prenočišča! Ako naj svojo nalogo tako izvršim, kakor sem si jo umislil, potrebujem precej izdatne podpore od ministrstva. Zlasti pa bi mi morala o pravem času priti v roke; in vendar je ne bi rad poprej zaprosil, predno ne bode graška reč rešena. Vprašanje je le, ali bode ministrstvo tudi to stvar z navadno počasnostjo reševalo, potem bi seveda rešitev dobil šele v Celju! — — — (O. vprašuje Jagića za svet, kako naj izprašuje ljudi.) — — —

P. S. Prišel sem prav od turškega generalnega guvernerja, s katerim sicer nisem osebno govoril, temveč le z dragomanom našega konzulata. Za svoje potovanje v sredino potrebujem neobhodno odprtega priporočilnega pisma „Bajrundu“ generalnega guvernerja samega; le tedaj mi turške oblasti v malih krajih ne bodo delale težav; in moje potovanje je le s takim spremnim pismom nesumno. Ako se male oblasti vedejo rezervirano, sem tudi prebivalcem samim sumen, in občevanje z njimi je potem nemožno. Tako so mi soglasno poročali nekateri zvedenci, ki so potovali po Macedoniji in Turški. Naš vicekonzul (konzula še nimamo), ki je šele malo časa tukaj in je novinec v vseh turških odnošajih, je popolnoma napačno ravnal; ne da bi bil šel sam k paši, ampak poslal me je z dragomanom k višjemu turškemu uradniku, ki pravzaprav nima ničesar odločevati v tej stvari. In v istini se je tako zgodilo, kakor mi je

prorokoval Jastrebov; paša mi noče dati priporočilnega pisma, niti »bajrundu«. To so prvi sadovi tistih priporočil »nach Thunlichkeit«. Jutri dobim tako priporočilo, in videl bodem, ali se bode dalo z njim potovati v sredino; ako bo samo prazen »Wisch«, potem moram opustiti potovanje po celi južni Macedoniji (Seres, Nevrokop, Kostur) in potovati v Bitolj, da dobim od tamošnjega paše tak »bajrundu« za odotne pokrajine. Povprašam Jastrebova za svet in mu pokažem pismo. Oni visoki turški uradnik mi je svetoval, da bi dobil po našem poslaništvu v Carigradu pri Porti priporočilno pismo na vse turške vijalete v Macedoniji, a to smatram le za nastavljeno past; jaz mislim, da bi se s takim »visokim« priporočilnim pismom zdel oblastvom sumen; povprašam Jastrebova. Turški uradnik se je informiral, kako mislim uravnati svoje preiskovanje, kaj pravzaprav preiskujem i. t. d.; s kratka: moj namen se mu je zdel nekoliko sumen. Žalostna dežela, v kateri se vidi znanstveno proučevanje in potovanje sumno!

(Konec prihodnjič.)

Spomin ob Savi.

Iu sanjam, sanjam v tiho noč
Ob valoviti Savi,
Kjer srečala sva se nekoč,
Razvnela se v ljubavi.

Čolniček moj odplaval je
Brez mene in brez vesla,
In kar je bilo moje vse,
Usoda je odnesla.

Odkar zagrebla sem jo tu,
Za me ni sreče prave.
In plakam, plakam v žalnem snu
Ob strugi šumne Save . . .

Vida.

Ob slovesu.

Za hrib se solnčece nagiblje,
En hip in se za vrh zaziblje;
K dekletu jaz grem tih in nem,
V slovo ji reči kaj ne vem.

Smehlja se v cvetju zemlja mlada,
Na njo večerna rosa pada;
Molče stojiva kraj vasi
In nama rosne so oči.

Milenko.

List za listom.

Spisal Premec.

(Dalje in konec.)

ama je vstala vdova v svoji hišici. Tako prazno in pusto je bilo po kotih, kjer so se včasih valjali in igrali otroci, tako prazno na onem starem naslanjaču, kjer je sedeval dan za dnevom dobri mož. Oj, da bi ga ugledala tam samo še enkrat! Pravijo, da hodijo mrtveci vsaki večer počivat na mesta, ki so jim bila v življenju priljubljena; tudi ona je nestrpno zrla vsaki večer na ta naslanjač, ali se ji morda prikaže sključena njegova postava, ali se prikažejo njegove male žive oči, katere so včasih zrle tako milo izpod koščениh obrvi — čakala je, kdaj jo ogovori rahli, skoro otročji njegov glas. Toda ni ga bilo! —

Siloma so se ji udirale solze po velem licu vsaki večer, kadar se je odpravljala sama počivat. Ali tudi to je prenehalo; vdala se je v svojo usodo . . .

Ko je France zvedel o smrti očetovi, mu je otrpnila duša, otrpnilo telo. Zaprl se je v svojo sobo, ne meneč se za šolo, za tovariše, ne meneč se za celi svet. Edino to mu je bilo vedno pred očmi, da njega ni več, njega, ki je toliko žrtvoval za njegovo vzgojo. — In kaj zdaj? Od kod se mu je nadejati pomoči, da se bo šolal nadalje? Instrukcije so bile tedaj že zelo redke, in še te so imeli boljši dijaki višjih šol; on ni bil sicer pri slabih, vendar mu je provzročalo učenje mnogo težkoč. Odtod torej ni pomoči! Ali naj mu pomaga mati? S čim? Sama ne bo mogla živeti z ono miloščino, katero bode dobivala morda po soprogu. — Ali naj gre beračit? Od hiše do hiše? . . .

Drevesca so stala gola, pod nogami je škripalo, in prezebali so ščinkovci po zmrzlih vejah, ko je stopal France proti domu po oni poti, po kateri sta se vozila z očetom ne dolgo tega. Spominjal se je najmanjših posameznosti in tedanjih pogovorov, in zdelo se mu je, kakor bi mu tudi danes zvenel nasproti glas očetov izza vsakega ovinka. In ni si mogel misliti, da trohni njegovo truplo že nekaj tednov v črni zemlji . . .

Še ne teden potem pa je nastopil tudi on mesto svojega očeta. Postal je diurnist. —

Tako je preteklo leto. France je sedeval kakor nekdanj oče na istem stolu v uradu. Delal je molče, kakor v prejšnjih časih oče njegov. Edino veselje so mu bili večeri, katerih slehernega je prebil v družbi materini. Sleherni prisluženi novčič je delil z njo. — Živela sta skoro brezskrbno; kajti razvajena nista bila, in France ni še poznal življenja in njegovih veselja, da bi bil silil vanje.

Ali večno vendar ni moglo ostati tako! France je bil pač še premlad, da bi se že sedaj zakopal za večno v to vedno enakomerno, duhomorno delo, katero je tako rekoč podedoval po svojem očetu . . .

Bilo je nekega zimskega večera. France je stopal že v temi iz urada. Pot ga je vodila mimo čitalnice, katera je bila nocoj posebno razsvetljena.

Iz sobane so se razlegali ubrani akordi mestne godbe. Vmes se je glasil šum in veseli smeh srečnih gostov.

Nehote mu obstoji noga. Ti glasovi, tako rahlo plavajoči po težkem vzduhu, zdaj tožeči, zdaj se smejoči, zdaj zopet burno se valeči nalik neukročenim valovom gorskih hudournikov — vse je vplivalo nanj, da se ni mogel premakniti z mesta . . .

Tedaj pa ga je nekdo prijel pod pazduho in molče vlekkel za seboj proti čitalničnemu vhodu.

»Enkrat moraš vendar med svet, saj nisi bil še nikjer,« je izpregovoril ob vhodu smeje se prijatelj sošolec, pomočnik v trški prodajalnici.

In France je stopal za njim nehote.

Ko sta vstopila v dvorano, mu je vse mrgolelo pred očmi. Godci so svirali, mladi pari se vrteli, drugi se šetali, in elegantne toalete, katerih moderni kroj je razsvetljevalo nekoliko pozlačenih lestencev, so se tu kazale njegovim strmečim očem . . .

Tisti večer pa se je doma mati jako čudila, kam je prešel sinek.

No, prišel je domov, toda nekoliko pozno. Na obrazu in kretanju se mu je poznala razburjenost, in oči so se mu svetile od doslej nepoznane sreče.

Ovil je materi okoli vratu roke ter ji zašepetal:

»Oh mama, to je lepo, to je krasno tako življenje! Tudi ti moraš nekdanj bolje živeti! Mlad sem še in pomagati moram tebi in sebi!«

Mati ga je mirno poslušala, da je končal, a potem je dejala resno, skoro žalostno:

»Sin moj, zadovoljna sem s tem, kar imam. Najbolj pa hvalim Boga, da mi je dal tebe! Druzega si ne želim!«

Ali on jo je tešil, pripovedujoč ji, da si mora ustvariti boljšo bodočnost, nego je življenje ubogega diurnista. Srečal da je bil prijatelja, kateri mu je svetoval, naj gre takoj prostovoljno v vojake. Ko jih odsluži, se mu gotovo ponudi kaka boljša služba, in v nekaj letih postane sam svoj gospod, in tedaj bode dobro zanj in dobro za njegovo mater.

Pripovedoval je to tako navdušeno, tako odkritosrčno veselo, da se mu ni mogla mati protiviti.

Vdala se je, in dobra dva meseca potem je bil sin potrjen prostovoljec . . .

* * *

Nastopal je bil zadnji september, tih in jasen dan. Solnce je sijalo tako tople, kakor po letu, in veselili so se tega vremena vinščaki, spravljajoč sladko grozdje iz vinogradov, veselile so se ga ptice v orumenelem grmovju, veselile zadnje cvetice po brežinah in vrtovih — veselila se ga je sleherna stvar.

In vendar je ta dan donesel tiho žalost v marsikatero hišo. Mnogo oče in mnoga mati sta si skrivoma brisala solze, kajti odhajali so mladeniči v vojake. Res je vojaških let zdaj tako malo, res vlada zdaj mir med državami, toda kdo ve, kaj zakriva bližnja bodočnost?

Mladeniči so prepevali po trgu, veseleč se še zadnji dan. Ali marsikak »juhuhu« je izdal, kaj se godi pod ledeno skorjo tam notri, kjer tako čudno, tako naglo utriplje mlado srce; marsikdo je pogoltnil s požirkom sladke kaplje tudi zadušeni jok ter po sili prepeval ter vreščal dalje . . .

Drugo jutro je bilo po trgu vse tiho . . . Francetova mati je še pozno v jutro klečala v svoji sobici pred posteljo. Usta so ji šepetala v eno mer, in prsti so lahko polzeli po rdečih jagodah posvečenega molka. Celo noč je prečula tako, odkar se je bil sinoči poslovil sin od nje.

Kratko je bilo slovo, a tem daljša njena goreča molitev, kipeča od dna strtega srca . . .

*

Kolikor surovosti in neusmiljenosti morajo pretrpeti vojaki prve tedne svojega vojaškega vežbanja, toliko je je prebil tudi France. Res se mu je včasih krčilo srce v prsih, in stiskal je ustnice med zobe, da so krvavele, ko ga je mučil kak surovež nalašč in preveč. Toda prebil je vse, in konec prvega leta je že bil podčastnik v polkovni pisarnici.

Potekalo mu je leto za letom v enakomernem delu, a raslo mu je tudi upanje od dne do dne.

Dasi je vedel, da se materi ne more goditi prav dobro, vendar mu celo njeno gorje ni bilo znano. Z bornimi petimi goldinarji, katere je dobivala vdova na mesec kot miloščino, se pač da težko umreti, a še teže živeti. Stradala je, da se je morala smiliti mrzlemu kamenu, in po zimi je zmrzovala.

Rada bi bila hodila kam na dnino, ali ljudje je niso hoteli.

»Kaj bo pa delala? Na starost se človek ne privadi delu!« Tako so se menili za odhajajočo. Le redkokdaj se je kdo spomnil, da mu je pokojni nje mož storil včasih vendar kako ljubav v pisarnici, in donesel je morda košek krompirja ali latvico mleka.

In vendar ni sinu nikoli potožila. Redka so bila sicer njena pisma, toda polna vdanosti in izpodbujanja, polna ljubezni, neizrečene ljubezni.

Ni čuda, da je v takih razmerah slabela od dne do dne. Množile so se ji gube na obrazu in udirale se ji oči vedno globlje, kmalu ni bilo več črnega lasu na njeni glavi; pobeledi so bili vsi, drug za drugim, a vsako jutro jih je obvisel velik šop na glavniku.

V tem pa so dohajala redno pisma Francetova, polna sladke nade, da kmalu doseže svoj namen, in da bode v kratkem dobro tudi za-njo.

Tako je tlela pri vsej nesreči in bedi v njenem srcu iskra upanja, in ta jo je vzdrževala, da ni obnemogla popolnoma . . .

*

Zadnje leto Francetovega vojaškega službovanja se je krčilo . . .

France že dolgo ni bil dal nobenega glasu od sebe. Spomladi je bil pisal materi pismo, precej kratko in hladno. Izgovarjal se je, da nima več toliko časa, da bi mogel domov tolikokrat pisati. Učiti se mora in truditi, da bode konec leta sposoben za službo kancelista, katera mu je obljubljena za gotovo.

Odpisala mu je mati takoj, naj nikar ne zanemarja svojih reči zavoljo nje, marveč naj pazi, da se mu izide vse po sreči.

Od tedaj pa ni bilo nobenega daljšega pisma več, k večjemu še drobna dopisnica, oznanjajoča, da sin še živi, in da se mu dobro godi.

Pred velikimi jesenskimi vajami pa je prišel v trg na dopust za dva dni Malikov Tone.

Stopal je neko jutro mimo vdovine hišice in se je slučajno ozrl na vrtič. Tam je bilo kakor po navadi vse v cvetju, da se je širil

vonjav duh po zraku. Ob gredici pa je klečala vdova ter pulila sitni plevel, ki je silil na dan.

»Oh, koliko lepih cvetic, mama,« je dejal in pristopil k vratom. »Lahko vam bode napraviti duhteč šopek nevesti, ki jo pripelje pokazat France!«

Ona je povzdignila glavo in pobledela.

»Saj vam je gotovo pisal,« je nadaljeval Tone. »Lepa je, da malo takih, in rada se imata, da je že skoraj malo preveč.«

Njej pa ni hotel glas iz grla. Dušilo jo je, in krčilo se ji je srce v prsih. Zalila so ji prsi bridka čuvstva. To je tedaj vzrok, da jo je zanemarjal?!

Toda to njeno sebičnost je kmalu premagala materinska ljubezen.

Vzravkala se je in dejala lahkotno ničesar slutečemu Tonetu: »No, pa pozdravi ga, ko prideta skupaj, in povej mu, da si govoril z mano!«

»Pa bom; toda povem vam, da bode te snahe lahko veseli,« je odgovoril Tone in korakal dalje . . .

Zvečer pa je padla vdova na kolena pred malo začrnelo razpelo, viseče ob postelji na steni.

»Moj Bog, moj Bog, dodeli vsaj njemu srečo, kakršne nisem vredna jaz! Hrepenela sem po njej, toda zgodi se volja tvoja!« . . .

In ko so jo po tem dogodku srečavali ljudje, je skoro niso več poznali. — Tako sključena, tako prepadla je lazila okoli, da je dejal cerkovnik nekega večera boljši svoji polovici:

»Kmalu bo treba spet zvoniti z vsemi tremi! Danes sem videl Leskovko. Moj Bog, samo še duh je v njej!«

* * *

Nastopila je pozna jesen . . .

Nekega mrzlega popoldneva je stopal poštni sel proti vdovini hišici. Skrbno se je zavijal v dolgo službeno suknjo, katero mu je ovijala burja okoli tenkih nožic, da bi ga bila kmalu izpodnesla. — Nesel je Leskovki čez dolgo zopet pismo.

Ko pa je stopil v vežo, mu ni prihitela nasproti vdova, kakor je vselej storila poprej.

Nikjer ni bilo slišati glasu. Nekako čudno tiho je bilo povsod. Skoro boječe je pritisnil kljuko pri kuhinjskih vratih. — Nikogar! —

Tedaj je pa po stopnicah doli prilezla z drobnimi koraki vdovina sosedica Mračkovka:

Ko je ugledala pismonošo, je naglo dejala:

»Ali imate kaj za-njo? Moj Bog, kako težko pričakuje vrstice od njega! — Oh, zdaj bo pa laže umrla!«

Vzela je pismo in naglo stopila z njim do bolnice.

Ta je ležala na nizki, črvivi postelji pod staro, oguljeno odejo. Roke je držala pred očmi in ogledavala si je slednjo minuto brezkrvne in skoro prozorne prste. A oko, dasi skoro obsteklelo, je begalo iz kota v kot, po celi sobi, kakor bi iskalo nekoga.

Ko je soseda na rahlo odprla vrata, je dejala počasi:

»Od . . . pri . . . te pismo . . . in pre . . . be . . . ri . . . te . . . mi!«

Mačkovka pretrga ovitek, razgane list in bere:

Draga mama!

Oprostite mi dolgi moj molk! Ali hotel sem Vas presenetiti in vabim Vas na svojo — ženitnino, katera bode pojutranjem 20. t. m. — Dobil sem službo in tukaj Vam pošiljam desetak za pot.

Vaš

hvaležni sin France.

V malem zavitku zraven lista je tičal desetak . . .

Vzplapolal je še enkrat ogenj v njenih očeh, da se je v svitu njegovem pomladil ves obraz, da so ji v blaženstvu zatrepetale ustnice, šepetaje kratko, a srčno molitev za blaginjo njega, ki ji je še v zadnjem trenutku osladil življenje.

Nato se je vzdramila. Molče je pokazala na papir in pero, katero je stalo na nizki polici . . .

»Pišite mu . . . da sem . . . slaba . . . zelo slaba . . . da ne . . . ne morem . . . k njemu . . . a . . . da bi . . . ga . . . rada . . . tako rada . . . še enkrat . . . videla . . . njega in . . . njo . . . ki bo . . . njegova žena . . . Če more . . . naj . . . pride . . .«

Utrudilo jo je govorjenje, in zatisnila je oči.

Nastala je zopet prejšnja tišina. Le po papirju je škrtalo pero, katero je vodila nespretna roka sosedina.

*

Pred nizko predmestno hišo v Ljubljani sta stali kočiji. Vse je bilo pripravljeno, da se odpeljejo svatje k poroki . . .

France je hodil nemirno po sobi gori in doli. Rad bi se bi poslovil od samskega stanu tudi pri materi svoji, a ni je bilo. Zjutraj jo je pričakoval na kolodvoru, toda moral je v mesto brez nje.

Raznovrstne misli so mu vrvele po glavi. Ali je jezna na sina, da je tako na naglo, tako nepričakovano in brez njenega dovoljenja ukrenil ta važni prevrat v svojem življenju? Oglasila se mu je vest

in mu očitala, da je pri svoji sreči tako popolnoma pozabil nje, ki mu je dala življenje, nje, katera bi mu morala biti več nego vse drugo.

Tedaj je pa stopila predenj nevesta v poročnem belem oblačilu. Krasna je bila. Kakor raztopijo solnčni žarki jutranjo meglo, tako so razpodili žarki iz njenih oči temne misli v duši njegovi.

Pozabil je hipoma na vse.

Kakor zamaknjen je videl, da je drug odpeljal nevesto.

Mehanično je stopal s prijateljem proti drugemu vozu.

Toda predno je vstopil, je stal pred njim pismonoša. France je naglo pogledal naslov. Pisava mu je bila neznana, poštni pečat je kazal, da je pismo od doma.

Toda zdaj ni bilo časa pregledovati. Potegnili so konji, in šlo je v skok proti cerkvi.

* * *

Popoldne pa so sedeli sami svatje okoli podolgovate mize.

France in nevesta sta bila odšla s prvim vlakom in v mraku sta že stopala po temnih trških ulicah.

Ko sta stopila na vrtič vdovin, jima je zaduhtelo nasproti zadnje napol osulo jesensko cvetje. A takoj se je pomešal med ta duh tudi vonj voščениh sveč, dohajajoč iz gornjega nadstropja . . .

Tam je ležala ona ter držala začrnelo razpelce med stisnjenimi, povišnjevelimi prsti. Svet mir je kraljeval nad njenim obličjem, in na ustnice ji je bil legel rajski nasmeh, kakor bi bila vprav stopila med vesele svate.

Okoli odra je klečalo nekoliko starih ženic . . .

Drugi dan so jo pokopali.

France je zdaj kancelist v rojstnem svojem trgu. Predelati in prenoviti si je pustil rojstno svojo hišo, katere pročelje prepleta vinski trs prav gori do podstrešja. Vrtič je pa tudi zdaj še vedno poln cvetja, katero goji nežna roka njegove soproge iz pijetete do pokojnice. Tako želi France . . .

Pravijo, da je srečen. Toda poročnega svojega dne ne more pozabiti nikoli!

Dekadenca; nova literarna smer.

Spisal dr. VI. Foerster.

(Dalje.)

Materijalna stran dekadentne literature — to je: prigodki, fakta, dejanja, izbor časa in kraja — kaže težnjo po nenavadnem in novem. Vvaja nas dekadent ali med svet rafinovanega komforta, ali pa v kalno gnusobo in moralno propadlost, seveda ne v navadnem pomenu, ampak, čeprav je vse še hujše, je vendar vse bolj fino in rafinovano.

Dostikrat se pa to oboje družijo; vnanji komfort in sijaj fine kulture je plašč, pod katerim se skrivajo perverzni zločini ali pa grozni, polublazni položaji, kakor n. pr. v novelah, ki jih je spisal Edgar Allan Poe. Leni, mehki komfort, poln lahke, čarobne poluluči, poln medlih parfumov in rafinovanih umetnosti ugaja razdraženi poltnosti in žeji po razkošju. Taka je navadno scenerija v dekadentnih spisih. Volja in razum tistih oseb, ki nam jih slikajo dekadentje, sta oslABLJENA in pokončana, njih življenje je zgolj vegetiranje v živčnih senzacijah, vedno z nova umetno pripravljanih in oživljanih. Osebe v dekadentni literaturi niso ljudje z naravnim dušnim ravnotežjem, temveč so med človeštvom to, kar so med rastlinstvom cvetlice, ki se vzgajajo po rastlinjakih v nenaravno toplem zraku, ki so prenasičene od prebujne, po umetnem načinu dovajane hrane. Tako umetno cvetje je pač krasno, eksotično, mamljivo-vonjavo; toda njega deblo je zarana izesano, izsušeno, brez soka in stržena, in prezgodaj mora rastlina poginiti. — Onemu cvetju bi primerjali razum in čuvstvovanje dekadentnih oseb, a njih voljo in nravno energijo — tistim trhlím deblom.

Včasih zopet, kadar meni dekadentnik, da ne bi ugajala rafinovanost komforta in razkošja, tedaj išče rafinovanost v — preprostosti in naivnosti. Dasi je dekadentni pesnik sam skrajnje nervozen, prenasičen od uživanja vsakršne kulture, vendar zavija svoje misli in čuvstva v primitivne kostume, ki nas spominjajo naivnih, preprostih kulturnih oblik. Semkaj spadajo belgijskega pesnika Maurica Maeterlincka drame s tistimi otročjimi kralji in princezinjami.

Pravzaprav pa ni dekadentu nič kaj posebno za materijalno stran literature; glavnega težišča išče on v psihološki vsebini svojih umotvorov. Zunanji prigodki, čas in kraj, kostum, osnutek dejanja so

dekadentom zgolj sredstva za izraze lastne duše in jim služijo zgolj za simbol. Radi tega se nazivlje nova smer premnogokrat tudi simbolistiška smer.

Vprašanje nastane, kakšne vrste psihologije zlasti neguje dekadencja, t. j. katere dušne strani največ pojasnjuje, in na katero stran čitateljevega duha najbolj vpliva?

Pred vsem je nam zabeležiti, da za idejo in voljo ni mesta v dekadentni literaturi; dekadentna umetnost se izogiblje sploh vsega, kar bi vzbujalo namisel, da izk uša doseči kak namen; izogiblje se vsake tendence, pa si bodi etiška, ali narodnostna, ter se zadovoljuje s tem, da zadošča kot umetnost sama sebi. Dekadencja ni umetnost, ki naj vodi in blaži narod, veliko množico; dekadencja je umetnost zgolj za izvoljence.

Nič kaj bolj ne upošteva dekadencja čuvstev in strasti, dokler so namreč naravnega značaja; če jih rabi, jih pretvarja, razpara in kombinuje. Čuvstva in strasti so domena romantikov, kateri so jih znali odevati v žaren kolorit; a znali so v istini s svojimi proizvodi jasno in naravno vplivati na čitatelja. Še dandanes sta nam n. pr. Heine in Byron sveža, večno nova, a njiju današnji nasledniki ponavljajo le to, kar je že davno znano, razhojeno, prisiljeno. Ni čuda; kaj je še preostalo n. pr. današnjemu erotiškemu pevcu? Od dobe romantikov pa do naše dobe se je porabilo in potratilo že tolikanj čuvstvanja in strasti, da se nam dandanes že gabi večno ponavljanje istih tonov. Zato zapuščajo dekadentje to izhojeno pot ter stopajo po psihološki lestvi globlje nizdolu k doslej nerazkritim plastem živčnega življenja. Tu je pravo poprišče dekadence, tu je čaka prebogata žetev novega spoznavanja in preobilna paša še neobdelanih umetniških predmetov. Namesto ideje, volje in čuvstva vlada v dekadenci — občutek.

Dekadencja je nekako v notranjost obrnjeni naturalizem, ki razkriva tajne resnice človeške duše in živčnega sestava — lahko torej tudi rečemo, da je dekadencja naturalizem v psihološki umetnosti.

Razni pa so načini, po katerih se proizvaja ta dekadentna psihologija. Nekateri se vglabljujejo v notranjost iz samega razkošja, ki je nahajajo v spoznavanju samem; naganja jih k temu tista vedoželjnost, tisti nagon po spoznavanju, ki je prirojen človeški duši. Po temnih globinah in rovih človeškega duha razkopavajo dekadentje in trpe sami pri tem do skrajnje mere, celo do blaznosti; navzlic temu nočejo ustaviti svojega raziskovanja, ker jih sili na to tisti modernemu človeku vprav tragiški nagon k neprenehnemu iskanju resnice. Semkaj

spadajo polublazni spisi poljsko-nemškega satanista Stanisłaja Przyby-szewskega »Todtenmesse«.

Zopet drugi dekadentniki se posvečujejo kultu živčevja ne kakor prvi iz interesa za spoznavanje, ampak radi uživanja. To so epiku-rejci duha in razuma, katerim so vse kulture, vse ideje, tuje in lastne, slasti in strasti, sploh celi svet eno neizčrpno morje užitka, katerim ni duša drugo nego mehanizem, ki prejema, in ki vzbuja vtiske. To so aristokraški duhovi visoke individualnosti, odvrnjeni od vsega, kar na-vadni svet nazivlje dolžnost, altruizem in požrtvovalnost; egoistiški so, toda prenežno in prebogato razviti duhovi.

Dekadenca je torej pojav duhov, katerim preseda hoja po obi-čajnih potih, in kateri strastno, krčevito hlepe po tem, kar je novo, nenavadno. Dekadenca pa je tudi izraz duhov, ki so utrujeni od preobilne izobrazenosti. Dekadenca se poraja v možganih, skozi katere so prešle ideje in nazori vseh možnih kultur in dob, ka-tere tlači teža nakopičenega spoznanja — v možganih, katere je že oslabila bolesta strast do dušnega analizovanja — v možganih, skrajnje nežnih in rafiniranih. Dekadentje ne verujejo več v no-beno stvar, se ne vdajo več nikaki navdušenosti ali požrtvovalnosti; popolnoma je oslABLJENA in uničena njih volja. Radi tega je dekadencia brez idej, je skeptična, brez vsake tendence, je formalistiška, je živč-nega in pohotnega značaja.

Dekadenca je naposled izrazilo aristokratskih in indivi-dualističkih duhov; skeptičnost napram družbinskim idealom, umetniški ponos in ponosna zavest, da zadoščajo sami sebi, označuje te duševne aristokrate in individualiste ter jih razlikuje od vsega osta-lega človeštva; oni smatrajo literarno in umetniško svoje delovanje zgolj za razkošje, katero ima vrednost samo v sebi.

Kot literarna smer nastopa dekadencia v liriki zoper stari ro-mantizem, v romanu zoper naturalizem. Romantizem se zdi dekadenci že preveč izhoben in izžet, prazen, brez vsake psihologije. Naturalizem je pa dekadenci presurov, brutalen, češ, da se omejuje zgolj na fakta, da je brez vzleta in mistike.

Dekadentje so pravi pravcati otroci sedanje pretirane kulture, nje skrajni izrastki. Trpe vse boleti in bolezni modernega človeka, toda ne potrudijo se, da bi se jih iznebili ter jih ozdravili; ampak svoje in svojih vrstnikov patološko stanje smatrajo za najhvaležnejši predmet svoje umetnosti.

V tem oziru je dekadencia, kakor smo že poudarili, zgolj lite-ratura izvoljencev, ne pa literatura velike narodne mase. Človeštvo v

svojih širokih vrstah ni še utrujeno od izobraženosti, prenasičeno od kulture, marveč hrepeni še vedno po svojih doslej nedoseženih idealih, katerih mu je res tudi treba, zlasti tistim narodom, ki se gospodarski in kulturno še vedno vzpenjajo. Narod, ki šele teži po izobraženosti in po blagostanju, ima še vedno neke ideale, v katere veruje, in za katere se žrtvuje. Kjer so razmere še preproste, idilske, kjer še ni dušne prenasičenosti in kulturne utrujenosti, tam niso ugodna tla za dekadenco. Upravičeno je torej, da smatramo dekadenco za izrodek velikih mest, tistih velikanskih središč kulturnega in pa tudi gmotnega komforta.

Naj priobčimo tu ob koncu razprave še nekaj vzgledov dekadentnega pesništva iz češke, francoske, laške in nemške literature. Slovenski prevod se tesno naslanja na izvirnike, oziroma na češke prevode, objavljene v češkem mesečniku »Moderní Revue«. Ker zanima čitatelja zlasti spoznati, kake so misli dekadenta, in pa kako in s kakimi besedami jih izraža, je bilo treba podati kolikor moči vesten prevod. Opustila se je zato v slovenskem prevodu rima tudi pri pesmih, v katerih je izvirno. Nasilno utesnjevanje prevoda v rime bi bilo le v kvar vsebini ter besedilu prevedenih stihov. Tudi Čehi podajajo prevode dekadentne literature brez rime in prezirajo dostikrat celo ritem, prirejajoč prevod zgolj v obliki proze.

Otokar Březina.

Tihota.

Čemerna tihota, oblaki pepelnati,
 pričakovanje, razlito po drevju premrlem, po barvah uvelih
 in v tesni zgoščavi vod,
 tihost pokopališč. kjer tisti leže, ki prijateljev niso imeli,
 tihost cerkva, kjer še se kadi iz ugasnjenih sveč,
 kjer zadnje molitve ostale dehte iz težkega zraka,
 lilij vrtovi, v katerih medleli so oni, ki pili opojni so dih,
 padanje somraka onim na slede, ki: »z Bogom« so klicali,
 tihost utrujenih duš!
 Vaši pogledi zaletajo liki prozorni metulji v prijatlov se lica,
 sméhljajev iščejo tam, počitka razburkani vnemi;
 kličete: Vdarite le v klavirje, zmikastite speče jim ritme,
 vzkrikne da strast jim, in blaznost kipeče krvi
 brizga naj jim iz tonov!
 Bojite se glasov, ki spe v tihoti moléceči,
 kakor za somrakov tlečih večerno zvonjenje oddaljenih mest,
 tarnanje morij neznanih,
 mrtvecev vaših kjer vzkliki se penijo v valov kipenju:
 Klici zaman so: Udarite le v klavirje, zmikastite speče jim ritme,
 vzklikne da strast jim, in blaznost kipeče krvi

brizga naj jim iz tonov!
 Žgoče ozračje tihote uspava vzbukane ritme,
 tonov sesa veselost srebrno, in vdušeno vene v nji,
 kar je z jeziki plamenimi švigalo v cvetju strastnih melodij.
 Ko mehka preproga, duši ki sovražne korake, se širi okoli tišina.
 Mrzel na licu vi čutite vzdih in v duši lastno ime,
 v krožečih valovih se vtopljate časa in žali neznanih,
 iz kojih je stopala duša vam nezavedna od veka do veka,
 svetlikajoča ko meza iz korenin rodov pokopanih
 bolestone setve Najvišjega,
 iz ogonov večne tihote.

Aloisius Bertrand.

Zopet pomlad.

Vse misli in vse strasti, ki vzbukavajo
 smrtnikov srca, so sužnji ljubezni.

Coleridge.

Zopet pomlad — zopet kaplja rose, ki se bo zibala trenotek v
 mojem grenkem kelihu, in ki se iz njega izgubi kakor solza.

O moja mladost! tvoje radosti so pozeble od poljubov časa, a
 tvoje bolesti so preživele čas, katerega so udušile na svojem nedriju.

In ve, ki ste oskuble svilo mojega življenja, o žene! če je kdo
 v romanu moje ljubezni varal, nisem to bil jaz, in če je bil kdo varan,
 niste bile ve!

O pomlad! mala ptica preletalka in vendar le naš gost, ki poješ
 melanholiški v vejevju hrastovem!

Zopet pomlad — zopet žarek majskega solnca na čelu mladega
 pesnika, v svetu, na čelu starega hrasta, v gozdu!

Paul Verlaine.

Somrak mistiškega večera.

Spomin s Somrakom
 plamti rdeče in drgeče na obzorju tlečem
 Nadeje v plamenih, ki se oddaljuje,
 ki narašča kakor stena
 tajinstvena, kjer se mnogi cveti
 — dahlija, lilija, tulipan in zlatica —
 spenjajo po mrežah in vijo
 z bolehnim puhom
 težkih in gorkih vonjav, katerih strup
 — dahlija, lilija, tulipan in zlatica —
 moje čute, mojo dušo in moj razum preplavljajo,
 v brezmejno omotico mešajo
 Spomin s Somrakom.

(Poèmes saturniens.)

Gabriele d'Annunzio.

Sledovi.

In ti se vračaš, Življenje? Vračaš se k meni s smehljajem zagonetnim, v rokah uvele nosiš vence.

In ti se vračaš, Ljubezen? Skrivaj se vračaš in v rokah ponarejenega vina spet staro mi čašo ponujaš.

De življenje: — Ozri se nazaj, na stare sledove za sabo!

De Ljubezen: — Pij! — in stare zopet besede ponavlja o opojenju novem in o neznanem čaru.

Moja duša de: — Zaman me vabita. Sen zadnji sem dosnila. Nikak me sen nov več ne vname.

A vendar zre nazaj, ozirajoča se v stare sledove. O tihi gozd posušeni in mrtvi, ki ga ni zabiti moči!

Jiři Karásek.

Ekstatiški sonet.

Le zmeraj više k nebu v svetnika kopnenu speti! In brez madeža, Gospod, slediti Tebi! Umirati v opojni beloti nedotaknjenih lilij in v svetih radostih razcvitajočih se nedolžnih popkov!

V hrepenenju po belih bajilih drgeče mi duša liki monštranca, ki je zastrta v blede dime kadila, ko tistih sen, ki gredo k prvemu obhajilu, ki jim ni še dihnila mrzlo v lice dvomov kalna senca.

O najbledejše srebro, ki tvoriš krste svetcev v gotiških cerkvah, kjer lampe medli kristal gori kakor v tesnem srcu utrujena togotnost!

Ekstaza sveta! vzplamteti v luč čiste lampe in v medli svit kristala v tvojem, Kriste, svetišču, bolj kot kadila vonj, bolj kot Skrivnosti slava!

Antonín Sova.

Preteklost.

Črno sem videl vodovje skoz drevje, upognjeno k zemlji, doge so mrtve žarele, vanje negibni so stolpi štrleli.

Tam ni živelo nič, vzdihnilo ne in ne vzcvetelo, megle zamokle valijo se in taja se žoltasti sij.

Izza trohneče globine cureli so s somračnim zorum puhori, sence potapljale so se v puho, razpršenem daleč na milje.

Dol po stopnicah, po stezah skoz mesečno modre dobrave potniki v belih odejah stopali so v globino

ob molitvah duhovnov, vonju kadilnic, kropilnic rožljanju, upirajoči poglede navzgor — nad njimi se ziblje valovje . . .

Vse, kar cvetelo na pomlad tisočih je let, tu gnije, v zmesi posečenih cvetov rdečih in belih plove tu vrhu vódvaja, devam krog glav in kolen, krog pasov, krog prsi mrtvih, starcev ob truplih zelenih in bledih; v vrvenju plovočem

letina gnila ovočja, listov odpadlih in smrádljivih rib,
žito žetev tisočih polni in kuži tu vzduh . . .

Proga se zlata nad vsem blešči iz Neznanega,
pada v globine in šviga na kupe mrličev,

širi v smrtno vodovje nejasen in širen se svit,
a vse je tam spalo, ni možno, ni možno, ni možno nikogar zbuditi.

Alfred Jarry.

Vampir.

Ziblji se v kelihu na tokih rožnatega olja, potaplaj se v kelihu na tokih bledega olja, tresi se od groze v kelihu na tokih črne noči, lučica nočna, in bodi lampa mrtveca! Angelji stražniki, obsevani od zvezd, odnašajo svoje lampe.

Spava, in njegovo telo, njegovo telo emajlasto z žilicami Sèvreske modrine, počiva prav mirno na velikem zamolklem ležišču. Ziblji se v kelihu na tokih rožnatega olja, lučica nočna, in razlij svoj sladki sij, vonjavi sij na speče dete.

Slušajte! Noč trga svoj plašč. Zdajci je nekaj vzkriknilo na okenski šipi. Nemirne zavese, napnite hitro svoja pernata krila na jasnem steklu. Umirajoča nočna lučica, potaplaj se v kelihu na tokih bledega olja.

Noč se je ponorila kakor sivi dež. Vampir se je priplazil kakor črni polž. Prelivaj solze, okenska šipa, grenke solze absinta. In, okno, dvigni svoj veliki križ, med tem ko se plazi, ko škriplje in se reži veliki krempljež.

Bitje grozno in nedoločno, noč v besnosti ga je izbljula kakor težak val, ki plove in ki se lomí ob kamenje majaka. Šipa okna se trese, a njegovo oko se od groze širi. Nočna lučica, umirajoča, potaplja se v kelihu na tokih bledega olja.

Dete spi. Njegovo emajlasto telo z žilicami Sèvreske modrine počiva povsem mirno na velikem zamolklem ležišču. Ziblji se v kelihu na tokih bledega olja, lučica nočna, in razlij svoj težki sij v žvepleno paro nad pečim detetom.

Okenska šipa prasketa. Telo polža drgeče v senci. Dete se prebujá, in velike veje njegovih oči, upognjene v noč, spuščajo svoje peruti. Trepeči od groze, lučica nočna, in bodi lampa mrtveca!

Teme so mreža, polna brezimnih pošasti. Zvezdnate okenske šipe so na svojih jasnih mestih zastrte s podjedi.

Ni več kelih drugo nego vaza, polna smole. Angelji stražniki, obsevani od zvezd, so ugasnili svoje lampe.

Pod streho.

Spisala Márica.

I.

oldne je bilo. Ni se sicer slišalo zvonjenja radi silnega ropota in šuma, ali baš ta šum in vrvenje ljudi, osobito delavcev in delavk ter učencev in učenk, je značilo, da je dvanajsta ura.

Nekateri delavci so že jedli skromno svoje kosilo, drugi čakali nestrpno sina ali hčere, da jim prinese jedi, a zopet drugi so grizli suh kruh ali k večjemu pregrizovali kos mrzle jegulje ali skorjo sira. Do pol ure je trajalo vrvenje ljudi, potem je bilo zopet kakor prej. Delavci so posedli ali pa poplegli, ta tukaj, oni tam, položivši si pod glavo od apna oškropljene jopiče.

V eni izmed tistih tesnih ulic sredi starega mesta so bili podrti staro hišo ter zidali na nje mestu drugo.

Zidarji so ležali ta na boku, oni na hrbtu; vse je mirovalo okrog napol dozidane hiše. Le mlad, lep zidar, z očmi živimi kakor blisk in črnimi kakor oglje, je jedel svoj kruh, glasno cmokaje z usti, ter se oziral doli proti koncu ulic.

Minilo ga je že bilo vse potrpljenje, in ni imel več nade, da bi še prišla ona, katere je čakal; zato je bil že sedel na debelo bruno ob zidu; kar mu zakliče tovariš z drugega ogla hiše:

»Nando, zdaj gre Zinka!«

Urno je skočil na oni ogel hiše in stekel naprosto mladi, komaj sedemnajstletni deklici.

»Grda porednica, nehvaležna coprnica! Hotela si se mi skriti; zakaj nisi šla po navadni poti v hišo?«

»Kaj tebi mari, kod jaz hodim? Ali misliš, da ne smem iti, koder hočem,« je odvrnila deklica s tistim surovim glasom, ki je značilen za najnižje sloje tržaškega ženstva, kadar se hočejo kazati duhovite ter se ob enem laskati.

»Mari mi je, da veš, in če ne boš hotela verjeti, te ubijem!« je on odgovoril surovo, kakor govori najslabša tržaška mladež, ter pohitel za njo, kajti ona je bila pospešila korake.

»Ubiješ?« se je ona glasno smejala, »morda s tistimi papirčki, s katerimi streljajo otroci, ha, ha!«

Smeje se je izginila v vežo visoke hiše.

»Zinka, Zinka!« je kričal on za njo, »čuj me, čuj! Postoj samo trenotek, postoj!«

Tekel je za njo v hišo.

»Hov!« je zavpila ona izza vrat ter mu iztegnila obe roki pred obraz. Ulovil jo je naglo in glasno poljubil.

»Na!« ga je udarila ona po licu, da je kar počilo, ter stekla smeje se po stopnicah.

V tem, ko jo je on poljubljal, je stopila v vežo preprosto, a okusno oblečena ženska z majhnim klobučkom na glavi in gostim tenjem na obrazu, Zinkina polusestra Roza.

Ustavila se je za trenotek, potem pa se umaknila v stran, da je šel mladenič iz hiše.

Naglo je šla potem navzgor po stopnicah in klicala zamolklo:

»Zinka, Zinka!«

Ali le-ta je ni slišala; vesela je skakljala po stopnicah od nadstropja do nadstropja, popevajoč motiv iz znane italijanske opere, med tem ko je Roza zaostajala bolj in bolj.

V četrtem nadstropju je srečala Zinka znanko.

»Kam tečeš?« jo je vprašala živahno.

»Šivat,« je odgovorila znanka, »in ti?«

»Jaz pa šele jest.«

In zdrčali sta ena doli, druga gori.

Ko je bila Zinka že pred nizkimi vrati svojega stanovanja, se je obrnila nazaj, da bi videla, kdo še hodi gori do podstrešja.

»A, ti si?« je rekla došli polusestri.

»Jaz sem, jaz,« je odgovorila Roza, težko sopoč.

Zinka je odprla vrata, in obe sta stopili v kuhinjo, kjer je dišalo po jedeh.

»Hitro, hitro!« je kričal ženski glas v sobi zraven kuhinje, »juha bode mrzla.«

Zinka je vrgla od sebe veliko ruto, tradicionalno ogrinjalo tržaških delavk, druga pa je odložila temno, lahko mantiljo ter mali klobuček, in obe sta sedli za mizo, kjer je že sedel star mož v delavski obleki — njiju oče — pa mnogo mlajša njegova žena.

II.

Stanovanje Sušnikovo je obstojalo le iz kuhinje, ene večje in druge prav majhne sobe.

Pri vходу je bilo še precej visoko, a tja proti oknu je bilo vedno nižje, da je moral klekniti, kdor je hotel odpreti ali zapreti nizko okno.

V oni večji sobi pa je bila sredi stropa lina, skozi katero je prihajalo svetlobe pa tudi vročine in mraza dovolj.

V tej sobi sta bili dve postelji, omara, dve skrinji, miza in par slamnatih stolic; tam, kjer se je strop nagibal proti tlom, tam ni moglo stati nič.

V ozki, dolgi sobi, v katero se je prišlo lahko tudi naravnost s stopnic, je spala Roza.

Tudi tu je stalo le malo reči; postelja, umivalnik, mala miza z vezeno preprogo ter majhen divan in dve mehki stolici. V enem kotu je bilo stojalo za knjige v več nadstropij. Knjig ni bilo dosti, a bile so izbrane, sama lepa dela v raznih jezikih.

Sušnik je imel tedaj blizu šestdeset let. Pred petimi leti je bil po neki bolezn tako ohromel, da ni mogel gibati ni desne roke, ni desne noge. Nogo je drsal za levo, a roka mu je visela ob boku kakor lesena. Za delo ni bil seveda nobeno.

Mlad, komaj dvajset let star, se je bil poročil z ubogo, a vrlo pridno šiviljo.

Roza je bila njiju edino dete, ker je prvi otrok umrl kmalu po rojstvu.

Sušnik je bil marljiv, ni enega dne ni zamudil, da ne bi bil šel na delo — delal je v arzenalu — a Sušnica je tudi precej zaslužila, ker je bila spretna in pridna.

Vse njeno veselje je bila mala Roza, o kateri je govorila, da bode morala živeti boljše, nego živi ona. Odgojevala jo je skrbno; puščala je ni med druge razuzdane tržaške otroke na ulice, in v glavi je imela vedno le misel, da mora nje hči kdaj biti učiteljica, ker to se ji je zdelo nekaj posebnega, visokega, izvoljenega. Roza je pa tudi pokazala takoj, ko je počela pohajati šolo, da je kakor ustvarjena za ta stan.

Uboga žena pa ni niti tega doživela, da bi bila Roza odšla v šolo v Gorico. Umrta je po kratki, komaj desetdnevni bolezni, a še na smrtni postelji je priporočala možu, da izšola Rozo, ter da bodi oni denar, ki je shranjen tam v zaprti škatljici, ves za ta namen. Ves svoj zaslužek in pa ves možev trdo pritržani denar je hranila namreč za ta namen.

Še par let je hodila Roza v meščansko šolo v Trstu, potem jo je pa oče poslal v Gorico na učiteljske . . .

V istem podstrešju, njih vratom nasproti, se je pa naselila mlada, debelušna vdova, ki je vselej tedaj odprla vrata ali kaj čedila na hodniku, kadar je Sušnik prihajal ali odhajal.

Dve leti po smrti uboge Sušnice se je poročil z njo Sušnik, vdovec z vdovo.

Hudobna ni bila, tudi z Rozo ni ravnala slabo; bila je le strašno hladnokrvna in imela je le rada mirno, tiho življenje, brez jeze; zato je bila popustljiva do skrajnosti, osobito ko je dobila hčerko Zinko.

»Ne puščaj je na ulico!« jo je svaril včasih Sušnik.

»Oh, kdo bode tekal vedno za njo, ko beži vsaki hip,« je odgovarjala hladno in malomarno.

»Glej, da jo zbudiš, dekletce naj gre v šolo!« je opominjal Sušnik, ko je Zinka hodila že v šolo.

Boječ in sovražoč čemernost, s katero je vstajala Zinka, osobito po zimi, jo je čestokrat pustila, da je zaspala šolo, a opoludne je radi miru lagala možu, da je deklica bila v učilnici. Naravno torej, da Zinka, dasi dobre glave, ni imela veselja do učenja, tem bolj je pa begala po ulicah z deco po cele dni; domov je prihajala le tedaj, kadar je bilo čas jesti, in kadar je prihajal domov nje oče.

Z dvanajstim letom je začela hoditi v skladišče čistit kavo, a pri vsakem gospodarju je bila le malo časa.

Ubogala in bala se kmalu ni več ni očeta, ni matere; bala se je najbolj še polusestre Roze, zato jo je pa tudi sovražila.

Po dovršenih šolskih letih je bila Roza šest let učiteljica na deželi blizu Trsta, a ko je pozneje dobila službo v mestu, je mnogokrat opozarjala svojo mačeho na Zinkine velike hibe, a mačeha je obično le vzdihovala:

»Moj Bog, kaj naj storim, saj ne pomaga nič, niti če se jezim, niti če pridigujem; saj se še očeta ne boji čisto nič več. Prirojeno ji je menda tako, in pri njej ne izda nobena stvar nič.«

Roza pa, ki je dobro vedela, kdo je kriv, je opominjala Zinko z lepa, in ker to ni pomagalo, jo je svarila z ostrejšimi besedami, a vse zaman. Teden, dva tedna, največ po mesec dni je bila pri enem gospodarju, potem je pa ali zbežala sama, ali pa so jo zapodili.

Zaslužila si je le malo, zato je morala Roza po dovršenih urah v šoli tekati od hiše do hiše ter si služiti denarja z lekcijami, in vesela je še bila, da je bila vsaj tako srečna, da jih je dobivala.

Živali so ob njenem zaslužku oče, mačeha in polusestra.

Minevali so tako dnevi, tedni, meseci, tekla, brzo tekla so leta, in Roza je bila že v dvaintridesetem letu, a sama ni znala, kako in kdaj je vse to prišlo in prešlo; doživela je bila na svetu prav malo veselega, dobrega in nenavadnega. In sedaj ji je pa delala še polusestra, ki je bila v sedemnajstem letu, toliko preglavice.

III.

To, kar je bila videla opoludne v veži, je Roza starišem zamolčala. Sklenila je, da ji poreče na samem; saj je vedela, da bi pred stariši skočila sestra surovo na-njo; oče bi javkal, da nima nikdar miru, mati bi pa vzdihovala ali pa dejala:

»Pusti jo, pusti, mlada je še in še nima pameti . . .«

Po kosilu je šla Roza v svojo sobo ter legla na divan. Iztegnila se je na naslanjaču ter hlastno odprla knjigo. Bila je 108. izdaja »Irlandskega ribiča« Pierra Lotija.

Veliki pisatelj, mojstrski risar značajev, se je je bil skoro popolnoma polastil, in pozabila je med čitanjem na svoje domače razmere. Vglobila se je v nove, preproste, a krasne prizore tako, da ni slišala, kako so se tiho odprla vrata, kako je, po prstih stopaje, prišla do nje njena sestra — Zinka.

Šele ko je pokleknila pred divanom, jo je Roza vprašala nevoljno, a vendar mirno:

»Kaj hočeš?«

Sušnik je bil doma iz Planine, prva žena njegova je bila Kraševka, a druga iz Postojine, in vendar so govorili doma večinoma le italijansko. Rozo je bil Sušnik dal v slovenske tečaje le zato, ker je dobro vedel, da dobivajo Slovenke službo mnogo laže; ko pa se je Roza slovenščine temeljito naučila, jo je jela tudi ljubiti.

»Kaj hočeš?« je vprašala sestro slovensko.

V vsakem drugem slučaju bi bila Zinka odgovorila:

»Ne razumem te, kaj mi govoriš v tem jeziku!«

Tedaj je pa začela božati Rozine goste in dolge črne lase, pa govorila sladko:

»Čuj, Roza, videla sem tam v ulici Via nuova prkal; ne moreš si misliti, kako je lep, krem in roza, močan tudi, samo po 24 kr. Vidiš jaz nimam za praznik nobene čedne bluze, prosim te, daj mi za štiri metre, da bodem nosila bluzo z modrim krilom.«

Roza je molčala in čitala dalje.

»Daj mi, ko dobim plačo, ti vrnem.« Zadnje besede je izgovorila tiho, ker sama ni verjela svojim zadnjim besedam.

»Ne morem, saj vidiš, da sem sama vedno v isti obleki; kaj misliš, štirje smo, stanovanje po vrhu, in vse to je le na mojih ramah.«

»Ne moreš, ne?! Nočeš; le čakaj!« je govorila Zinka, kakor govore otroci.

»Dala bi ti že, pa nisi vredna, res, nisi vredna; vedeš se tako, da me mora vedno biti sram, da sem ti v rodu.«

»Kaj sem ti naredila?«

»Kaj? Še vprašaš, in danes, ko si prišla domov in je oni Nando tekel za teboj?! Ali te ni sram, povej, da se tako vedeš z mladeniči?«

»Oho, seveda, prišla sem, da mi daš za bluzo; če nočeš dati, povej naravnost, tvojih naukov ne maram!«

»Vem, da jih ne maraš, vem; govorila in pridigovala ti ne bom več, ker vem, da je vse zastoj. A vendar bode moralo biti konec tega življenja.«

»Sinoči so me zopet zbudili pijanci pod oknom, ki so kričali in vpili tvoje ime ter se prepirali; vem, da si bila v nedeljo popoldne v neki krčmi zunaj mesta s tremi pobalini, doma si pa rekla, da greš k prijateljici; vse to vem, a moram molčati, kajti ona dva tam notri sta že toliko otročja, da niti ne razumeta, kam te to popelje. Če se ti ne poboljšaš, moram iz hiše jaz.«

»Seveda, seveda,« je začela porogljivo Zinka; »ti si gospa z mantiljo, klobukom, solnčnikom, za tabo hodijo le gospodje v svetlih cilindrih, in ti jih imej, meni pa moraš pustiti moje fante, ki so sicer beli od apna in črni od solnca, a veljajo več nego vsi tvoji škrici. Psss! Moj Nando!«

Stisnila je vse prste desne roke v kupček, jih poljubila glasno in zopet razširila roko.

»Spravi se mi, spravi se od tod; imam še štiri ure poučevanja popoldne, a radi tebe me bode še bolela glava; spravi se!«

»Gospa je nervozna; seveda, vse gospe so nervozne, in vendar z vsemi cilindri si in boš stara —.«

Roza zadnje besede ni več slišala, ker je bila polusestra že glasno zaprla vrata za sabo; pokrila si je pa obraz z obema rokama in vzdihovala iz dna duše:

»Moj Bog, moj Bog! Zakaj si me postavil med te ljudi! In če si mi že odločil tako okrožje, naj bi bila vsaj ostala taka, kakor so oni, naj ne bi mislila, naj ne bi čutila, kakor čutim in mislim . . .«

Zvečer po večerji je Zinka povedala, da jo je gospodar odslovil, ker je prišla malo pozneje delat, in ker mu je odgovorila samo eno besedo; pa da je že šla na trg k oni ženi, ki oddaja službe, in ta ji je že povedala za neko družino, h kateri pojde takoj. Naveličala da se je že hoditi od skladišča do skladišča, tam pa bode imela svojih čistih sedem goldinarjev na mesec, ki bodo za obleko in obutev, vse drugo bo imela pri gospodi.

Drugega dne je šla Zinka res služit.

(Dalje prihodnjič.)

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

I. Trenkova mladost in prva vojaška služba.

Frančišek baron Trenk se je narodil 1. prosinca leta 1711. v Reggiju na Laškem. Njegov oče Frančišek se je bil izselil po obsedanju Dunaja l. 1683. iz Branibora, kjer so živeli njegovi predniki vsaj že 300 let ter gospodarili na svojih posestvih Šarlaku, Sakulaku in Majkenu. V avstrijski vojski, kjer so ga sprejeli z veseljem, je postal kmalu polkovnik ter zapovednik v Levoči na Ogrskem. Ko so bili pregnani Turki iz Slavonije, je nakupil tukaj velika posestva prav po ceni ter se je tako vvrstil med velikaše slavonske.

Kakor oče, tako je bil tudi sin pogumen vojak; to je pokazal v mnogih borbah za cesarja Karola VI. in cesarice Marije Terezije. Ne samo v turških bojih leta 1736. in 1739., nego še posebno v avstrijski nasledni vojni in v obeh sleških vojnah je pokazal Trenk toliko požrtvovalnosti in pogumnosti, da se moramo kar čuditi. Kot vodja pandurjev je bil strah sovražnikom; o tem so vedeli pripovedovati najprej Turki in Tatari, kesneje pa tudi Bavarci, Francozi in Prusi. Zvali so ga sploh »bič Bavarcev«, »strah Francozov« in »preganjalca Prusov«.

Na svet pa je prišel Frančišek tako slab, da ni nihče verjel, da bode šibko dete živelo. Toda skrbna nega, posebno kopanje v vinu ga je tako ojačilo, da se je začel lepo razvijati, na veliko radost roditeljem, posebno materi, ki ga je kesneje celo preveč milovala; prav to je veliko škodilo njegovemu značaju ter očetu provzročilo mnogo jada in skrbi.

Šele pol leta star, je bil že v smrtni nevarnosti. Pestunja ga je pustila v stolčku zraven peči ter odšla po poslu iz sobe. Mali baron je posegel za ognjem, se vanj zvrnil ter hudo opeknel; zgorel bi bil, da ni krik opozoril pestunje, ki je brzo prihitela na pomoč. Opeklene so se sicer zacelile, ali vendar so se mu poznale celo življenje.

Starejši ko je bil, tem nemirnejši in živahnejši je postajal. Njegova neukročena čud se je vedno hujše razvijala v kljub očetovi strogosti. Vse je hotel videti in imeti; pred njim ni bilo nič varno, kar ni bilo čvrsto pribito in skrbno spravljeno. Šele štiri leta star, se je neopažen prikradel v očetovo sobo. Kako vesel je bil, ko je zapazil

po stenah polno sabelj in pušk. Slučajno je bil pustil oče na mizi nabit samokres. Frančišek ga zgrabi, zvedljivo ogleduje, pritisne petelina, in v tem trenutku se sproži orožje; svinčenka je odfrčala iz cevi, udarila ob strop ter odtod skočila nazaj njemu v stegno; vendar ga ni znatno ranila, le modra znamka, ki je pa tudi kmalu izginila, je bila nasledek prvega poskusa s strelnim orožjem.

Čim starejši, tem neukrotnejši je postajal mladi baron. S svojima bratoma, ki sta bila starejša od njega, je plenil in robil po bližnji okolici. Tako so napadli nekdanj z mečem v roki branjevke na trgu. Le-te so vse preplašene zbežale, mladi zmagovalci pa so si natlačili polne torbe sadja. Zdaj so se seveda vzdignile nad-nje branjevke, se grozile in jih psovale, ali med tem so bili mladi napadovalci tudi že pobegnili.

Stari baron je naposled izprevidel, da je treba neukrotnega dečka vedno nadzirati in brzdati; zategadelj ga je s seboj jemal tudi na potovanje. Tako je videl otok Sicilijo ter mesta Mesino, Palermo, Milako i. t. d. Ko je po sklenjenem sicilskem miru s svojim očetom potoval iz Palerme v Napolj, so se splašili v nekem klancu konji ter razbili skoraj ves voz, toda njemu in očetu se ni zgodilo nič hudega. Da se je voz le malo nagnil, bi se bili vsi strmoglavili v grozen prepad.

Iz Napolja so potovali Trenkovi čez Benetke, Kranjsko, Hrvaško in Slavonijo v Temešvar na Ogrsko. Odtod so se v kratkem času preselili v Petrovaradin.

Cesar Karol VI. se je bil ravno takrat potegnil za Benečane, katere so Turki napadli zato, ker so bili na svoje zemljišče nekoliko turških beguncev sprejeli. Damad Ali paša je zato nagovoril sultana Ahmeta III. na vojno proti cesarju. Sultan je privolil ter poslal 200.000 vojakov v boj. Karol je poveril zapovedništvo vse vojske glasovitemu princu Evgenu. Zgrabili so se dne 5. velikega srpana leta 1716. pri Petrovaradinu. Damad Ali paša je kmalu izprevidel, da je vse izgubljeno; zato se je zaletel v sredino cesarske vojske ter padel, z njim vred 15 drugih višjih zapovednikov ter čez 30.000 vojakov. V tej bitki je zadobil Frančiškov oče dve rani. Trdi se, da je bil sin priča te očetove hrabrosti, in prav to je nanj silno vplivalo ter izpodbadalo njega samega na poznejša slavna podjetja.

Ne dolgo potem se je zopet začel boj v Siciliji. Filip V., kralj španski, ni hotel priznati mira badenskega (l. 1714.), ker po njem ni bil dobil nobene poprejšnjih španskih dežel; žal mu je bilo posebno za Sicilijo. Filipa je nagovarjala na boj največ njegova soproga Eli-

zabeta Parmaska po ministru Alberoniju. Kralju se je zdel ravno zdaj prav ugoden čas, da otme cesarju Sicilijo. Toda hudo se je opekel, kajti proti njemu so se zedinili s cesarjem Angleška, Francoska in Holandija. Filip V. je moral odstopiti cesarju Sicilijo, on pa je dobil kraljeviča španskega Toskano, Parmo in Piacenco.

Tudi v tej vojni, ki pa ni dolgo trajala, je moral Frančiškov oče sodelovati. Hotel je tedaj mladega sina, ki je bil komaj malo od koz okreval, zapustiti doma v Temešvaru. Toda Frančišek mu ni dal miru, proseč ga, naj ga vzame s seboj, in oče, če tudi nerad, je naposled vendar privolil. — Med potjo pa se je Frančišek skoraj utopil, ko je hotel nekod pod ledom loviti ribe; njegov starejši brat ga je rešil iz smrtne nevarnosti. — Ko so potovali čez morje, se jim je ladja dvakrat razbila, a obakrat so se rešili. — V bitki pri Milaki je bil Frančiškov oče ranjen v nogo ter se je moral dalje časa lečiti, Frančišek ga ves čas ni zapustil, nego ga je razveseljeval s svojo zgovornostjo.

Po dokončani sicilski vojni je nagovarjala stara baronovka svojega soproga, da se odreče nemirnega vojaškega življenja ter ga zameni z mirnim domačim. Toda to se ni moglo zgoditi, ker je bila Trenku izročena ravno takrat uprava mesta Mesine. Vendar je odšel kmalu potem na Dunaj.

Svojo deco je izročil v Šopronju, četudi so bila odgojena v luteranski veri, na daljnje nauke jezuitom. — Na Dunaju je poprosil Trenk, da ga rešijo službe na Laškem ter ga namestijo kje bliže. Ker so starega Trenka čislali in cenili radi vojaških sposobnosti, so ga postavili za zapovednika trdnjave v Brodu na Savi. —

Mladi Frančišek je bil jako nadarjen ter je izvrstno napredoval i v vajah z orožjem i v učenju tujih jezikov, katerih je na zadnje govoril sedem, med drugimi tudi hrvaški. Radi izvrstnega napredka pa je imel med svojimi sodrugji mnogo zavidljivcev. Celo njegova brata sta ga radi tega črtila. — Nekega dne so se pri vajah sporekli; Frančišek se je tako razsrdil, da je ranil svojega starejšega brata v rame. Oče je zvedel o tej nezgodi šele tedaj, ko se je bila že rana zacelila ter sta se bila tudi že oba brata pomirila.

Že zaradi tega dogodka so hoteli jezuiti odsloviti Frančiška iz zavoda, vendar so ga na očetovo prošnjo to pot še pridržali. Ko je pa Frančišek na sv. Rešnjega telesa dan udaril svojega sodruga, ki ga je porinil pri procesiji iz reda, z debelo svečo po glavi ter tako povzročil velik nered v cerkvi, mu ni bilo nič več obstanka v zavodu. Že drugi dan je odšel z bratoma k očetu v Brod. Tukaj so prebili

vsi trije počitnice; jeseni pa jih je odpravil oče zopet k jezuitom v bližnjo Požejo, da dokončajo potrebne nauke.

Ko so se vračali leta 1725. sinovi k očetu na počitnice, se je ponesrečil pri nagli vožnji najstarejši brat. Ta nesreča je provzročila v Trenkovi rodovini veliko žalost. Babica, rojena grofica Vitova, jim je umrla čez šest tednov potem, mati pa čez leto dni.

Mlajša dva sinova sta nadaljevala odslej svoje nauke doma, ker nista hotela nič več v jezuitski zavod v Požejo. Frančišek se je vrh tega bavil jako rad z lovom ter se je pri tem večkrat tvegalo svojega življenja; smelo se je spuščal v čolnu po deroči Savi za divjimi racami, ali pa taval za zverino po gostih prašumah okoli Broda. Nekega dne je ranil v preveliki gorečnosti na lovu svojega brata. Rana sicer ni bila nevarna, vendar ga je oče radi te neprevidnosti kaznil.

Najhuje pa mu je bilo, ko je odpravil oče starejšega sina od doma. Sprejeli so ga bili v polk Valisov za zastavnika. Zdaj pa tudi Frančišek ni miroval, dokler mu ni oče preskrbel pripravnega mesta pri vojaki. To se je kmalu zgodilo. Stari Trenk je namreč izposloval pri svojem prijatelju Nikolaju Palfiju, da je le-ta sprejel Frančiška leta 1727. v svoj polk. Tako je postal Frančišek v šestnajstem letu na svojo željo vojak.

Ko je dobil mladi Trenk orožje v roke, je postal še posebno objesten. Dvoboj je sledil za dvobojem in mnogokatero kazen je pretrpel radi te svoje razposajenosti. Zraven tega je tudi strastno igral na velike vsote ter se pri tem večkrat hudo spoprijel s svojimi soigralci, kadar mu ni šlo po sreči. Seveda so sledile radi tega vojaške kazni, ki so bile prav stroge, a niso ga mogle izpokoriti.

Oče njegov je za vse to dobro vedel ter ga je poklical leta 1731. na svoja posestva v Pleternici in Pakracu. Obe graščini je bil kupil stari Trenk že leta 1723. za svojega drugega sina. Toda umrl mu je bil tudi ta na Dunaju, kjer je bil pobočnik pri tamošnjem polku. Stari baron je želel, da pridobi vsaj najmlajšega, sedaj edinega sina za mirno življenje in gospodarstvo; saj ni imel nikomur drugemu zapustiti svojih velikih posestev. — Frančišku se je bilo težko odločiti, vendar pa se je naposled vdal želji skrbnega očeta, ki je bil zanj tudi že nevesto našel. In zares se je še isto leto oženil v Petrovaradinu, a odtod se je preselil na graščino Brestovac blizu Požege, kjer je mislil mirno živeti. Leta 1732. se je dal vmestiti za vlastelina v Brestovcu in Pleternici.

Stari baron se je že veselil z nado, da se njegov sin zdaj zares umiri; toda hudo se je prevaril. Ko je odšel oče za zapovednika v

Levočo na Ogrskem, je bil Frančišek prepuščen zopet sam sebi ter se je oblastno ponašal na svojih posestvih. Radi nasilstva proti javnim oblastim je bil celo zaprt, in le grofu Khewenhüllerju se je imel zahvaliti, da ni v temnici umrl vsled hude bolezni, katera ga je bila spopadla v zaporu. Radi tega se mu je življenje v Slavoniji pristudilo; zapustil jo je ter šel k očetu v Levočo.

Toda tudi tukaj je ostal Frančišek stari nemirnež in prepirljivec, in oče ga je odpravil leta 1736. zopet v Brestovec z nado, da se morda vendarle umiri pri svoji rodovini. Toda Frančiška ni mogla doma zadržati niti rodovina. Nemirni duh njegov ga je gnal na vratolomna podjetja, in takih se je bilo največ nadejati pri vojski.

Frančišku se je kmalu ponudila taka prilika. Turki so napovedali leta 1736. Rusom vojno. Cesar Karol VI. je kot zaveznik ruske cesarice Ane najprej posredoval ter hotel pomiriti oba protivnika; toda to se mu ni posrečilo. Zdaj se je vzdignil tudi on ter postavil meseca malega srpana leta 1737. pri Belem gradu 120.000 vojakov na bojišče. Zapovednika tej vojski sta bila vojvoda lotarinški in general Sekendorf.

Trenk je porabil to priliko ter se ponudil Sekendorfu, da zbere na svoje stroške četo pandurjev ter udari z njimi v Bosno, češ, da gotovo to ne bode brez uspeha, ker so mu bosenski kristjani privrženi. Sekendorf mu je sprva dovolil nabor, kesneje pa je preklical svojo besedo na svet princa hildburghausenskega, ki je ravno takrat razgledoval vojsko ter je Trenka prav dobro poznal.

To je podjetnega Trenka silno razsrdilo, da je sklenil nemudoma zameniti ne samo ožje domovine svoje z drugo, marveč tudi državljanstvo. Da bi se pa preveč ne zameril, se je ponudil v službo ruski vladi. Ta namera se mu je posrečila v kratkem času. Nadejal pa se je Trenk, da doseže na Ruskem velikih časti, nekaj vzpričo svoje hrabrosti, še več pa radi tega, ker je bil daljnji sorodnik ruske cesarice Ane. Ta cesarica je bila namreč najprej omožena z vojvodo Ketlerjem kurlandskim, a Trenkova mati je bila tudi iz te rodovine.

Ravno takrat je po Ogrskem nabiral vojsko za svojo cesarico ruski polkovnik Kuming. Naš Frančišek mu ni samo pomagal pri tem poslu, nego je celo uril v orožju nabrano vojsko. Zato mu je Kuming ponudil čast stotnika pri konjkih. Ravno tega je Trenk nestrpno čakal. Stari baron pa se je temu upiral, toda ko mu je sin obljubil, da se poboljša ter kmalu vrne, mu je dovolil sprejeti novo službo.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Prof. Jožef Borghi †. Dne 30. grudna 1896. l. je umrl v Ljubljani c. kr. profesor na veliki realki Jožef Borghi. Spominjati se ga moramo na tem mestu posebno zaradi tega, ker je bil v prejšnjih letih sotrudnik „Ljublj. Zvona“ in je večkrat napisal kakšno beležko o zanimivih pojavih v italijanskem slovstvu n. pr. o „Cuore“ („Zvon“ 1887, str. 573.). Porodil se je pokojnik dne 6. vinotoka 1846. l. v Motovunu v Istri, kjer je bil njegov oče tedaj aktuar. Borghijev oče, ki je bil pozneje adjunkt v Kopru, sodnik v Ajdovščini in je umrl l. 1884. kot dež. sodišča svetnik v Sežani. je bil slovenskega rodu, doma iz Kanala, in se je učil slovenščine iz Murkove slovnice in slovarja, iz „Novic“ in iz Slomšekovih spisov. Prelagal je tudi Prešerna, katerega je cenil zelo visoko, na italijanščino ter ga čital vedno skupno s svojim sinom. Žal, da prevodi niso ohranjeni. — Pokojni prof. Borghi je obiskoval ljudsko šolo v Kopru, potem pa gimnazijo v Gorici, kjer je bil poseben ljubljenelec prof. Šolarja, pri katerem se je v šestih letih do dobra naučil slovenščine. Pozneje je bil tri leta v Gradcu na vseučilišču, služil pa je v Gorici in od l. 1874. dalje na ljubljanski realki. Učil je italijanščino, nemščino in slovenščino. Ker je vse tri jezike poznal docela, je zanimivo, da je zlasti vpliv italijanščine na slovenščino vedel razlagati in ceniti, ter da je tako zlasti v slovenski sintaksi opozarjal na sorodnosti obeh jezikov in tudi na napake, ki so se vsled italijanskega vpliva vteple v slovenščino. Omeniti je še, da je bil izboren družabnik, da je vedno volil s Slovenci in bil v vseh prepornih službenih vprašanjih zmerom najboljši tovariš svojih slovenskih kolegov. Ko je upravljal šolsko knjižnico, je vedno skrbel, da so imeli slovenski dijaki dovolj primerne berila; pri tem pa mu je pomagalo posebno to, da je temeljito poznal naše klasične pisatelje. Učitelj je bil tako izboren, da je malo, malo taci; kakšno posebno zanimivo snov je znal tako mično in navdušeno razlagati, da je moral nehote poslušati tudi najbolj zaspani in najbolj leni dijak. Živo mi je še pred očmi, s kakšnim navdušenjem in s kakšno ognjevitostjo nam je v italijanskem tečaju na gimnaziji nekoč predaval o Danteju, Petrarki in drugih markantnih osebah v italijanskem slovstvu. Pokojnik je bil pravi tipus avstrijskega Primorca, po materi Italijan, po očetu Slovenec, po vzgoji Nемец. Tako je vse tri jezike ljubil, čital in učil ter z vsemi tremi narodnostmi dobro izhajal. Kako je bil povsod priljubljen, v vseh slojih, v vseh stanovih, je pokazal njega lepi pogreb v Ljubljani na novega leta dan 1897. Prepeljali so njegovo truplo v Sežano, kjer počivata tudi Borghijev oče in mati (njih nagrobni napisi so slovenski). Za slovensko slovstvo si je prof. Borghi pridobil zaslug posebno tudi s tem, da je skrbel za to, da so se dela naših klasikov vsaj nekoliko raznašla med Italijani. Tako je n. pr. sodeloval pri Caninijevem: *Libro d'amore* i. t. d. Pred leti ga je pooblastil Edmondo de Amicis, da prevede „Cuore“ na slovenščino, toda Borghi prevoda ni dovršil. — Ave, anima candida!

Vladimir Levce.

Dom in Svet je prinesel v 2. letošnji številki na str. 61. nekaj polemike proti nam, zlasti glede lanjske glavne povesti. Na koncu sestavka izraža njega pisec (dr. Fr. L.) mnenje, da „se morda še večkrat

sreča z „Zvonom“ in njegovimi sotrudniki.“ — Morda z našimi sotrudniki, katerih mi nimamo na verigi — z nami gotovo ne. To je naše mnenje in pa naš odgovor.

Slovanska knjižnica nam je podala v 55. in 56. snopiču (cena 36 kr.) A. S. Puškina »Kapitanovo hčer«, prevedeno od Semena Semenoviča. — Z veseljem smo sprejeli to publikacijo slovanske knjižnice, ker nam je porok, da se nam vendar že začno podajati po premišljenem načrtu glavni proizvodi velikih slovanskih literatur — proizvodi, ki se jih je že davno polastila svetovna književnost. — Prevod se čita dosti gladko; tudi Lermontovova pesem »Na smrt Puškina« (v dodanem Puškinovem životopisu) in poetična zaglavja so glede oblike čedna. — Samo tega ne umejemo, zakaj se je v zaglavjih na prvo mesto postavil izvirnik, a šele na drugo mesto, v oklepih, slovenski prevod. Ta postopek nas živo spominja na prečudno ravnanje naših prejšnjih prelagateljev, ki so v svojih prevodih iz slovanskih literatur poetične citate in vpletke pustili vse — nepreložene.

Pripovedke iz avstrijske zgodovine. Nabral in priredil Jak. Dimnik, učitelj v Ljubljani. Tiskal in založil R. Milic v Ljubljani. 1896. Str. IV. + 143. Cena?

S to zbirko patriotičnih pripovedk g. Dimnik ni le ustregel čitanja željni mladini, ampak tudi učiteljem, katerim se je baviti z domovinoslovjem; kajti v učnih knjigah ne najdemo skoro nič tistih značilnih pripovedk iz življenja naših slavni vladarjev in njih pradedov, k večjemu kak naslov takih pripovedk kot napotek ali migljaj, da bi tu bilo umestno vplesti dotično pripovedko. Toda s takimi napotili ni ustrezno učitelju, ki mu morda niso na razpolaganje zgodovinski pripomočki, ampak celo v zadrego ga spravijo, ker vzbude radovednost mladine, a vestni učitelj ji ne more ugoditi. V Dimnikovi knjigi pa najde odslej učitelj lepo nanizane vse te pripovedke. — Povest »o zvestem vitezu Hartmanu« iz življenja Friderika I. Rdečebradca pa je po krivici zašla med »pripovedke iz avstrijske zgodovine.«

Lepi knjigi, katera bo šolnikom tudi dobro služila kot zakladnica za pismene naloge, bi imeli prigovarjati samo glede jezika, o katerem bi želeli, da bi bil bolj skrbno premišljen, prepiljen in pa uravnan po pravopisnih načelih Pletersnikovega slovarja; le-teh se držec, pridemo še najlaže in najhitreje do toli zaželjene pravopisne edinosti, in prav je, da se jih že poprijemljejo i časopisi i posamezniki (dr. Tavčar v »Zbranih spisih«). Prav toplo želimo, da se teh načel oklene g. Dimnik tudi kot urednik »Učit. Tovarisha«, in to tem bolj, ker po istih uravnava tudi prof. Levec uradni pravopis slovenski.

Venec slovanskih povestij. Prevodi iz ruščine, poljščine, slovaščine in srbohrvaščine. I. V Gorici. Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček. 1896. — Str. 174 vel. 8°. Cena 55 kr. — Obseg: 1. Figura. Ruski napisal Lěškov, poslov. Podravski. = 2. Iz križarskih bojov na Poljskem. Poljski spisal Edvard Zorjau; poslov. Podravski. — 3. Slepečovodja. Slika iz bosanske prošlosti; hrvaški spisal Ivan Lepušič; poslov. Ivan Čestimir. — 4. Slika iz gladnih let. Poljski napisala Eliza Orzeszkowa; poslov.

Podravski. — 5. Slovaške sličice Češki spisala G. Preissová; poslov. Fr. Tomišek a) Razna mnenja. b) Ovčica. c) Brata steklenkarja. — 6. Ada. Novela. Iz hrvaščine preložil Vekoslav. — 7. Hercegovinska pripovedka; češki spisal Jos. D. Konrad; poslov. Podravski. — 8. Sovražnik. Poljski spisal Ostoja; poslov. Podravski.

V vvodu se pripominja čitateljem: »Te povesti so bile tiskane v »Koledarju goriške nadškofije za leto 1896. in 1897.« ter v podlistkih »Soče« in »Primorca«. Zbrali smo jih pa v knjigo zategadelj, ker bodo gotovo dobro došle (sic!) Slovencem v drugih pokrajinah, kateri jih doslej niso dobili pred oči. — Ko se nabere takih povesti zopet za 10 do 12 tiskanil pol, izdamo jih zopet v posebni knjigi. Tako se razširijo v širše kroge narodove.«

Aus fremden Zungen. Eine Halbmonatsschrift, ki jo izdaje »deutsche Verlagsanstalt in Stuttgart, Leipzig, Berlin, Wien«, in ki izhaja v zvezkih po 50 penezov (za vsako četrtletje t. j. šest zvezkov stane 3 marke) pod lepim Goethejevim zaglavjem: »Die Epoche der Weltliteratur ist an der Zeit, und jeder muss jetzt dazu wirken, diese Epoche zu beschleunigen« — ta revija je objavila v 21. zvezku lanskega leta na str. 1005. do 1008. prevod znane Kersnikove novelice pod naslovom: »Im Grundbuche. Nouvelle von Janko Kersnik. Aus dem Slovenischen übersetzt von Fr. V.«

Gospodu prelagatelju, ki ni nihče drugi nego naš vrli sotrudnik Fr. Vidic, moramo biti kvaležni za njegovo idejo. Kajti le na ta način priborimo priznanje malemu svojemu slovstvu, ako postavimo na ogled boljše njega proizvode na svetovnem proprišču. Seveda treba prevodilcu pri izbiranju snovi zlasti izobraženega okusa; kajti »na mejdanu« svetovnega tekmovanja, v svetovni smotri nismo več »entre nous« — doma, kjer je vse dobro; veliki svet ne bode meril naših umotvorov z relativnim merilom dobrohotnosti, nego z absolutnim svetovnim merilom. In tu pridejo — o tem smo prepričani — zlasti do veljave naši — realisti, dasi so od naših ljudi še tako malo pripoznani; nje bo tudi vnanji veliki svet za resne, čitanja vredne smatral. A kdor bi se pa drznil seznaniti tujce s tistimi našimi, kakor jim pravijo, »idealističnimi« izdelki, ta bi nas pred svetom grdo osmešil. Prav ta negodnost za med svet označuje tiste izdelke za to, kar so res: za izdelke, ki so pisani samo za — domačo rabo — »in usum Slovenorum«. — Zato pa svetujemo našim realistom, naj si pribore priznanja, ki ga jim rojaki deloma še odrekajo, na svetovnih tleh, objavljajoč prevode svojih izvirnikov v smotrah, kakor je »Aus fremden Zungen«.

»**Materine sanje**«. — Iz najboljšega rodoljubnega namena je spisal A. Gangl dramatično sliko »Materine sanje«, ki so se predstavljale v Ljubljani z lepim uspehom in se brezdvomno razširijo po malih slovenskih odrih zlasti pri veselicah v prid družbi sv. Cirila in Metoda. — Zaradi tega tudi nočemo z navadnim merilom soditi delca, dasi kaže v tehniki nekatere nedostatke in ima v dikciji nekoliko nejasnosti in pretiranosti; raje poudarjamo gladko verzifikacijo, ki nam razodeva spretnega, tudi že »Zvonovim« čitateljem vrlo znanega pesnika.

Ilustrovani narodni koledar. 1897. Leto IX. Uredil in izdal Dragotin Hribar. Cena elegantno vezanemu 1 gld., broširanemu 70 kr. — Ta jako lični in bogati koledar obsega poleg običajnih koledarskih stvari tudi obilno zbirko prelepih narodnih krstnih imen iz vseh slovanskih jezikov, vse važne dogodke iz leta 1896., življenjepise pokojnikov dr. Vatroslava Oblaka, prof. Josipa Lendovškega, kanonika Karla Kluna, Josipa Pagliaruzzija-Krilana (vsi s podobami); krasno pesem »Slepci« (preložil iz ruščine A. Aškerc), popis romantične »Hude luknje« pri Slovenjem Gradcu (z dvema slikama) iz peresa slavnega turista Fr. Kocbeka; kulturnozgodovinski sestavek »Ruše« znanega pisatelja Fridolina Sevničana, velikomestno črtico »Pisatelj Orlov«, posnel po židovskem življenju Fr. Govekar, in vrlo zanimivo zgodovinsko razpravo »Celjski grofi«, spisal P. pl. Radics. Navedena prezanimiva vsebina priporoča že sama Hribarjev koledar, in gotovo ne bo žal nikomur, kdor si ga omisli.

Čebelarju.

Zakaj pač muhe moj lovi Kastelic?

Prodajat misli jih namest čebelic.

Navedena Prešernova puščica na 'čebelarja' ali čebeličarja Miho Kastelca se navadno razlaga tako-le: „Posnemajoč Prešernove sršene, je bil dal tudi Kastelic v Čebelici natisniti nekatere zabavljice pod imenom muhe; zato mu je Prešeren zložil ono zabavljico.“ — Taka razlaga, češ, da se ozira Prešernov epigram na Kastelčevo pod naslovom „Muhe“ objavljeno zbirčico, taka razlaga je pravi *circulus vitiosus*. Kakor so mnogi drugi za njim pod različnimi naslovi (n. pr. iveri, biseri, misli, sršeni, zabavljivi napisi, drobiž, zlate resnice, lesnike, pametnice i t. d.) objavljali v vezano besedo prikrojene, bolj ali manj obrabljene ali izvirne nauke in izreke, tako je tudi že Miha Kastelic v vseh zvezkih svoje Čebelice priobčeval tako aforistično drobnjav.

Toda v prvih treh zvezkih ti aforizmi niso imeli še nobenega skupnega naslova. V prvih bukvicah n. pr. nahajamo na 31. str. in sl. tri aforizme z naslovi: Smrt, Zvestoba, Stanovitnost. V drugih bukvicah čitamo na 92. str. in sl. več aforizmov, vsakega s svojim posebnim naslovom, n. pr. Fantovskim, Napak lepôta smrt prave, Sleparija, Zlati vek, Orožje nedolžnosti, Zaprtodurnik, Prevzetnim. V tretjih bukvicah na 69. str. in sl. so objavljeni štirje aforizmi z naslovi: Povračilo, Svét, Kislôti, Nevoščljivcu. — V četrth bukvicah šele imajo Kastelčevi aforizmi (str. 62. in sl.) skupni naslov „epigrami“, in v petih bukvicah (str. 92. in sl.) šele skupno ime „muhe“.

Ker je pa bil navedeni Prešernov sršen objavljen že v 3. zvezku Kranjske Čebelice str. 20. leta 1832., a Kastelčeve „muhe“ šele v 5. zvezku Čebelice str. 92. leta 1848., tedaj celih 16 let pozneje, je pač razvidno, da se Prešernova zabavljica ne more nanašati na Kastelčeve „Muhe“, kajti to bi bil pravi pravcati dejanski ὑστέρων πρότερον. Nanašati se more samo na one Kastelčeve aforizme, ki so bili objavljeni v prvih dveh bukvicah Kranjske Čebelice.

Prešernova šegavost in zabavljivost je tedaj vzdela Kastelčevim aforizmom zbadljivo ime „muhe“, in Kastelic je bil samo ali toli navzeten ali ponižen ali šegav(?), da je potem sam svoje pozneje prijavljene moralizo-

valne izreke naslovil z imenom „muhe“, katero jim je bil vzdal Prešeren. Ko bi bil Kastelic že sam poprej svoje aforizme nazval „muhe“, potem bi bila Prešernova zabavljiča dokaj plehka in omladna, potem bi ji bila že zanaprej prečuhana srbečina in ost odlomljena.

Čebelica je bodra in bistra živalica s ščemečim želom, a muha je prototip drznosti in nadležnosti. In Prešeren, vzdevši Kastelčevim epigramom priimek „muhe“, je pač hotel reči, da so njegovi moralizovalni in pridigarski aforizmi samo omladni posnemki že mnogokrat ponovljenih in pogretnih naukov in svaril brez točne smeri — brez žela. Za vzgled postavimo sem Kastelčevo zabavljičo

„Fantovskim“.

Zaljubljeno Ema je v kroge frkljala,
Se vsakemu rada sladko nasmejala,
Cvet njeni je ljube ko muhe lovil;
Al cvajerja vreden nar boljši ni bil!
Prekanjeni bebko za nos so vodili,
So rožo za rožico ji populili!
V samoti po cvetu zdihuje bridko:
Cvetlice preproste, zmodri naj vas to!

Pa privzemimo še njegovo „Stanovitnost“:

Metulja ni huj'ga
Ko fantov srce;
Od ene do druge
Omotni frle. —

in pa Jak. Zupana puščico: Mati svari hčer pred neboréti:

Od rožice leta
Do rožic metulj;
Poglej neboreta,
Za Lipki frkulj!

Zdaj pa sam sodi razborni čitatelj, ali ni tako popevanje pravo muholovstvo!

L. P.

Prešernova Labodnica. V Prešernovem životopisu („Dun. Zvon“ teč. V. str. 41.) beremo sledečo opombo: „Tukaj v Kranju zapel je Prešeren svojo labudnico“. — Katera pesem je to?

Na omenjenem mestu na to vprašanje ne najdemo odgovora. Iskati nam je torej pojasnila drugod. In kaj najdemo?

Prof. Marn pravi v svojem „Jezičniku“ (XVIII. str. 54., kjer je Prešernova „zdravica“ tudi cela ponatisnjena) dobesedno tako-le: „Pesem ta zdi se mi vzlasti pomenljiva; bila je Prešernova — labudnica, kajti proti koncu leta 1848. začne hudo bolehati.“

Da bi bil Prešeren „zdravico“ zapel šele v Kranju, to nikakor ni verjetno. Za advokata v Kranju je bil Prešeren imenovan 18. avgusta 1846. l. Res je sicer, da je prišla zdravica tiskana na svetlo šele l. 1848. v 5. zvezku „Čebelice“ na str. 25. in pa v „Novicah“ (VI. 17. — 26. aprila 1848.),

a iz tega ne smemo sklepati, da je ta pesem nastala šele v Kranju. Nahajamo jo namreč že v cenzurnem rokopisu izvršeno v sredo med „soldaško pesem“ in „Vodnikovo spominščico“. Ta rokopis pa je bil Prešeren cenzuri predložil že l. 1846., kajti na prvi strani rokopisa nahajamo uradno beležko: „Ad Nro 291. — 1846“. To beležko si tolmačimo tako, da je ta rokopis priloga k prošnji, da bi se smele cenzuri predložene pesmi dati v tisk in tiskane v prodajo, in da je ta prošnja zabeležena v vložnem zapisniku iz l. 1846. pod tekočo številko 291. — Prav verjetno se zdi, da je Prešeren rokopisno zbirko lično prepisal in uredil, še predno se je preselil v Kranj.

Važnejše glede domnevne labodnice pa je to. Že Marn sam na mestu rečenem str. 55. in potem R. Kermavner v „Lj Zvonu“ (XV. 642.) navajata oba popolnejši naslov te pesmi, ki se glasi „zdravica ob novini leta 1844.“ Nahaja se pa ta Prešernova pesem med rokopisno ostalino še v dveh z njegovo roko pisanih inačicah, obakrat z nadpisom „Sdraviza ob novini leta 1844“. Potemtakem ni mogla ta pesem spočeta biti šele v Kranju, a tudi to ne more veljati za dognano, da ji pristoji častni pridevek „labodnica“.

Labodnico imenujemo za d nji spev pesnikov pred njega smrtjo. No — in pri Prešernu najdemo pesmi, ki so brezdvomno novejšega datuma nego „zdravica“. Tako n. pr. je slavnostna pesem, zložena v proslavo petindvajsetletnice županovanja Hradeckega, gotovo iz poznejše dobe; kajti za to slavnostno pesem je bil Prešerna naprosil Bleiweis dne 10. junija l. 1845. in ga je dne 18. junija moral še enkrat za njo priganjati. Poznejšega datuma je tudi pesem „v spomin Valentina Vodnika“, zložena ob 26. obletnici njegove smrti (natisnjena v „Novicah“ III. 3. t. j. 15. januarja l. 1845.). — Novejšega datuma je „Čopova elegija“, natisnjena prvokrat v „Novicah“ (IV. 8.) 25. februarja 1846, a takoj potem 28. februarja ponatishjena v 17. št. „Ilirskega lista“. Novejšega datuma od „zdravice“ utegnejo biti tudi še sledeče pesmi Prešernove: Pesem od železne ceste („Nov.“ III. 16. — 16. aprila 1845.). Legenda o orglarčku („Nov.“ III. 22. — 28. maj. 1845.). Judovsko dekle („Ill. Bl.“ — 16. jan. 1845.).

Prava sodobnica naše „zdravice“ pa je po mojem mnenju krasna elegija „v spomin Andreja Smoleta“ („Ill. Bl.“ — 28. novembra 1844.). Obe pesmi se mi vidita čudovito sorodni i po duhu i po vnanjem povodu, sorodni tako, da bi tako rekoč lahko imenovali eno „zdravico pokojnikom“, a drugo „napitnico živim“, obe gorko priporočilo človekoljubja, bratroljubja, obe pa tudi lepa pesniška poklonitev vinoviti jeseni 1844. leta.

Labodnica v kronološkem zmislu „zdravica“ ne more biti, kajti „Vodnikova spominščica“, „Hradeckega slavnostnica“ in „Čopova elegija“ so pač iz poznejše dobe nego „zdravica“. — Po pravici bi se pa morda mogla zvati labodnica v tem zmislu, da je nekaka divinatorska napoved jasnejših vremen in milejših zvezd, v tem zmislu, kakor o njej piše v vvodnih besedah l c. pag. 53. prof. Marn rekoč: „Leta 1848. napoči se narodom vsem, tudi slovanskim, nova svobodna doba, katere je Prešeren že davno srčno želel, in katere se je jako veselil, kar pričuje v „Novicah“ l. 17. natisnjena njegova Zdravljica.“ —

L. P.

Bodoča izdaja Prešernovih poezij. Ker že vse kaže, da se bolj in bolj bliža čas, ki nam prinese novo, tako željno pričakovano ilustrovano izdajo Prešernovih poezij, mislim, da tudi naslednje vrstice, katere govore o notranji uredbi imenovane izdaje, ne bodo odveč.

Kakšna bodi izdaja katerega koli klasika, o tem so si drugi večji narodi že zdavnaj edini, in samo pri nas Slovencih je še mogoče, da se prepiramo o tem, kaj se pravi kritično urediti in izdati spise kakega pisatelja. Pri nas so menda še vedno vsi dokazi v tem oziru bob ob steno. Glavno načelo novodobne kritične metode sta povedala pred šestinpetdesetimi leti Smole in Prešeren, ko sta izdala Vodnikove pesmi, s preprostimi besedami v svoji izjavi, »da so Vodnikove pesmi ino druge pisarije tukaj ravno tako natisnjene, kakor jih je on zapisal. Nič se ni prenaradilo, nič popravilo«. Te besede bi si moral vsaki izdajatelj naših klasikov iz stare ali nove dobe dati v okvir in obesiti nad svojo mizo, da bi mu bile vedno pred očmi, če bi se hotel tudi le za las umekniti s pravega pota v stran. Ko bi pisal o upravičenosti in potrebi kritične metode, bi mi lahko rekli, da nosim vodo v Savo; če se strokovnjakom, ki so o tej stvari pisali (Wiesthaler, Bežek), ni posrečilo prepričati vseh nejevnih ljudi, koliko manj morem upati jaz, da spravim pod en klobuk naše jezikoslovce. Zato nočem tratiti časa z dokazovanjem, ki bi ostalo za nekatere ljudi, katerim je glavno načelo: »Quot capita, tot sententiae!«, ravno tako brezuspešno, kakor so bile za nje zaman pisane razne razprave omenjenih dveh gospodov.

Glavno načelo kritične metode je torej, kakor sem dejal, da se ne smeta pisatelju v ničemer popravljati niti jezik, niti pravopis. Če je sploh kateri slovenski pisatelj vreden lepe, kritične izdaje, je je gotovo Prešeren; ne samo, da je največji naš pesnik, ampak tudi to je treba upoštevati, da je bil on prvi med Slovenci, ki se je javno izrekel za kritično metodo pri izdajanju naših veljakov na pesniškem polju ter jo tudi sam uporabil pri Vodniku. In kakor je on to storil l. 1840., tako se moramo tudi mi pri izdaji njegovih poezij pokoriti kritičnim načelom.

Še nekaj! Prihodnja Prešernova izdaja ne bode — šolska knjiga, ne bode prirejena »in usum delphini«; tako zastarela pa Prešernov jezik in pravopis vendar nista, da bi motila one brave, ki čitajo pesnika le za zabavo. Povoda torej ni, da bi odstopili le za korak od kritične metode. Natisniti se morajo vse pesmi v taki obliki, kakršno jim je dal pesnik nazadnje. Podlaga novi izdaji bodi izdaja iz l. 1847., katero je priredil še pesnik sam. Prvi del nove izdaje bodi tedaj **fotografično natančen ponatisk** izdaje iz l. 1847.¹⁾ Popraviti se smejo samo očitni tiskovni pogoški, katerih je nekaj popravil že Prešeren sam na koncu »Poezij«, a razen teh jih je še polna vrsta. Jaz sem dobil naslednje: čés (18. 4.) za čéz, kakor sicer piše Prešeren; tudi ni morebiti zaradi rime pisal tako, saj na str. 69. v 11. in 12. vrsti rima čés in plés. Čés je gotovo ostanek in remini-

¹⁾ Kakor smo želi iz najboljšega vira, so priporočali takšno izdajo v privatnih razgovorih tudi prof. Krek, prof. Jagić, dr. V. Oblak, dr. K. Štrekelj in dr. M. Murko.

scencija iz bohoričice, kakršnih je med tiskovnimi pomotami več n. pr. palzov (24. 19.) za palcov. Drugi pogreški so: pazabil (55. 6.), pazábljena (121. 12.), raspéte (68. 13.), ker sicer v tej zvezi piše Prešeren *z*p ne *s*p n. pr. razpértije (140. 5.), z pétjam (108. 2.). Hibe so nadalje: ljúbicih (85. 8.), sèrzu (88. 10.), samúd (95. 22.) — zopet bohoričica — pišárjov (99. 16.), razpértije (139. 10.), mógóce (156. 2.), nóce (156. 6.), bodéca (166. 8.), flàri (168. 5.). Ni pa pogrešek tudi Serp (99. 25.), primeri sèrpski (113. 3.), in tudi ne Morávški (50. 2.) za Morávski, kakor veli menda prvi natisk »Judovskega dekleta«, ki mi ni pri roki, in kakor se glasi varijanta v Prešernovi ostalini. Snov za to pesem je dobil Prešeren po mojem prepričanju najbrž iz kakšnih novin, ki so ob tistem času izhajale na Moravskem, in to prvotno v pesmi označil s tem, da je pisal: Morávski; ko je pa prirejal pesmi l. 1847. za tisk, je pre naredil nalašč to besedo v Morávški, da bi izbrisal zadnji spomin na to, od kod je dobil snov za pesem. Dobro bi bilo pogledati v cenzurni rokopis; če ima ta tudi Morávski, potem je Morávški v »Poezijah« tiskovna hiba, a meni se to ne zdi verjetno.

Ločila naj ostanajo, kamor jih je stavil Prešeren sam; samo, kjer je očito, da je vsled stavčeve nepazljivosti nedostalo ločil, tako da je umevanje dotičnih verzov oteženo, naj se dodajo potrebna ločila, n. pr. v verzih:

Vklón máterni gospodične okó

Ponújata v zákon mu njéno rokó (str. 80. v 9.—10.)

namesto:

Vklón máterni, gospodične okó itd.,

kar je umevati tako: »Materini pokloni in zaljubljeni pogledi gospodične mu ponujajo v zakon njeno roko.« Bil sem že večkrat priča, da so ljuje omenjeni verz tolmačili na razne čudne načine ravno zato, ker nedostaje vejic.

Kar sem dejal o ločilih, isto velja o naglasnih znamenjih, ki morajo zlasti pri njegovih distihih ostati natanko tam, kamor jih je del Prešeren. Brez teh naglaskov Prešernovih distihov ni moči brati metrično pravilno. Samo nekaj imam omeniti. Na str. 113. bereš ta petomer:

Slávšine tí júžnih sò jáničárji dežél

(t. j. ˘ ˘ ˘ ˘ — ˘ || ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ [sic!]).

To je med tiskovnimi popravki Prešeren sam pre naredil nastopno:

Slávšine tí júžnih sò janičárji dežél

(t. j. ˘ ˘ ˘ ˘ — ˘ || ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ [sic!]).

Pravilen petomer pa dobimo samo, ako beremo:

Slávšine tí júžnih sò janičárji dežél

(t. j. ˘ ˘ ˘ ˘ — ˘ || ˘ ˘ ˘ ˘ ˘).

Kdor želi zvedeti, zakaj to, in se sploh hoče poučiti o tvorbi Prešernovih petomerov in šestomerov, beri »Pravdo o slovenskem šestomeru. Spisal Fr. Levec«, kjer najde na straneh 29.—35' obširno razpravo o slovenskem šestomeru; tam je tudi govor o Prešernovih distihih, ki nikakor niso tako okorni, za kakršne so jih razvpili ljudje, kateri jih nikdar niso

znali metrično pravilno čitati. Tako veličastno in mogočno sicer ne zvene kakor tisti, ki jih je pel Koseski, in tudi niso tako milozvočni kakor Stritarjevi, a nelepi, neblagoglasni vendar niso Bog mu ta greh odpusti, kdor je že bil, ki je razbobnal po širem slovenskem svetu, da so Prešernovi šestomeri brez cene, in zdaj za njim golčič vse, »kar lazi ino grede«, staro ali mlado, učeno ali neučeno, profesorji in dijaki.

Malo sem zašel v stran, pa nič ne de; treba je že bilo, zopet enkrat povedati — resnico Sedaj pa k stvari!

Drugi del bodoče izdaje obsejaj vse one Prešernove pesmi, katerih ni najti v izdaji iz l. 1847. Te pesmi sodijo najboljše v poseben oddelek, ker bi jih bilo težko primerno vrstiti med ostale poezije in bi tako vtikanje rušilo red, katerega je hotel imeti pesnik sam. — Tudi te pesmi se morajo natisniti popolnoma v isti obliki, katero jim je dal pesnik na tistem kraju, kjer so bile zadnjič natisnjene, oziroma kakor jih je napisal v rokopisu. Pri tistih, ki v prvotnem Prešernovem besedilu niso več ohranjene, n. pr. »Tri želje (Anastazija Zelenca)«, ne kaže poskušati rekonstrukcije, ampak natisniti jih bode treba v izročeni obliki t. j. v Levstikovi popravi iz l. 1866., ker bi se popolnoma pravilna rekonstrukcija vendar komaj posrečila.

Tretji del bodi tolmač, o katerega važnosti mi ni treba govoriti. V tolmaču je treba pri vsaki pesmi najprej navesti mesta vseh natisikov, oziroma povedati, kje se hrani dotični rokopis. Potem se mora dognati, odkod je pesnik dobil snov (n. pr. »Povodnji mož«, »Pesem od zidanja cerkve na Šmarni Gori« in »Turjaška Rozamunda« spominjajo baje na kočevske narodne pesmi, kar pa nikaakor ni verjetno. Primeri oceno Hauffnove knjige o Kočevjarjih v listu »Dom in Svet« 1895. str. 95.), kako jo je preuredil in uporabil.

Nadalje bo treba razlagati težje verze, toda brez nepotrebne slovníčarjenja in brez preobilne učene navlake, katere pri Prešernu ni nič treba.

Za besedno in stvarno razlago (tendencijske pesmi; kako stališče zavzema nasproti drugim podobnim Prešernovim poezijam i. t. d.), naj se navedejo vsi češki, hrvaški, ruski, nemški, laški in drugi prevodi dotične pesmi s krajem natiska; pove naj se, kdo je že kaj spisal o dotični pesmi (n. pr. o »Nezakonski materi« Stritar, Levstik), kolikokrat je bila uglasbljena, kdo jo je uglasbil i. dr.

Zlasti pa se bodo morale tudi natisniti vse varijante, da se vidi, kako se je Prešeren razvijal in popolnjeval; najboljše bode, če se natisnejo v tolmaču, ne v tekstu pod črto. Pri elegiji »V spominj Matija Čopa« natisniti je vse inačice doslovno, da se do dobra spozna razloček, če je peta pesem v grški ali latinski meri, in če je merjena po tevtonski meri, »po zgólih vdárjih«.

Dodati bo naposled treba v tolmaču dotične pesnikove opombe v »Novicah« in v »Ilirskem listu« ter obsirnejšo razpravo, s katero naj se pokaže svetu, koliko je Prešeren premišljal o slovenskem šestomeru, do kakšnega pravila se je naposled dokopal, in pove naj se resnica, da so njegovi šestomeri velike cene in velikega pomena, da so lepi, da so tudi blagoglasni. Upajmo, da potem zanamcev ne bodo učili po šolah, kakor so nas, da so Prešernovi distihi — »za nič!« —

Toliko o tolmaču! „Zvonovim“ bravcem so najbrž večinoma znani izvrstni Düntzerjevi komentarji k nemškim klasikom. Podobnega tolmača je potreben Prešeren. Pri vsem tem pa je tolmač lahko kratek in stvaren.

Četrty in zadnji del obsezaj Prešernov životopis, a ne samo suhe številke, ampak pojasniti nam mora vpliv sodobne evropske literature, posebno romanskih književnosti, nemške romantike, v prvi vrsti Petrarke in obeh bratov Schleglov, nadalje vpliv slovenskih in nemških (?) narodnih pesmi, Prešernov pomen in njegovo stališče v slovenskem slovstvu, njegove zasluge za našo metriko in ohranitev našega literarnega jezika, pojasniti vso tedanjo literarno strujo (»Čebelica«, Čop, janzenisti i. dr.), občevanje s Čehi in češki vpliv na Prešerna ter mnogo drugega. Sploh treba je še enkrat temeljite estetično-kritične ocene našega največjega pesnika, ki bode seveda primerno današnjemu stališču Prešernovih študij mnogo obsejnejša, nego jo je za svoj čas izborno spisal Stritar.

Zakaj sem napisal te vrstice? Samo z dobrohotnim namenom, iz zgolj vneme za stvar samo. Doslej se nismo popeli niti do ene docela kritične izdaje katerega koli naših klasikov, izvzemši izdajo Levstikovih del, in šele pred kratkim smo zagrešili zopet dve šušmarsi izdaji. Ali naj res zopet zamudimo priliko, ki se nam nudi, da si poskrbimo pošteno kritično največjega pesnika našega?

Vlad. Levcc.

Prevod Prešernovega nemškega soneta.

Korni volkovi.

Pojantov sin, bolan na hudi rani,
 Primoran je gubiti pšíc strelilo —
 Usodno Heraklejevo darilo —
 Da kač in gladnih volkov se ubrani.
 Hudo mu je metati pšice strani: —
 Če vedežev izrek ni le slepilo,
 Brez teh strelíc ne bo se posrečilo,
 Da Grkom bi podlegli kdaj Trojani. —
 Oklonite se me, svarím vas resen,
 Izbrala boljši cilj je moja pesen;
 Ne zvaljajte mi ostrostrelnih jambov!
 Na dobrohotni opomin pozorni
 Brzdajte svoj pogum, volkovi korni,
 Sicer zadene úsod vas Likambov. —

Dr. Fr. Pr.

Pripomnje. Pajantov sin = Filoktet; Heraklejevo usodno darilo = Heraklejev lok in njegove puščice; strani metati = po nepotrebem zapravljanju in gubiti; vedež = der Seher Ἐλενος. — Ostrostrelni jambi = rezke puščice, zabavljice. Úsod Likambov = usoda Likamba, kateremu se je slavni jambograf Arhiloh neusmiljeno osvetil zato, ker mu je bil snedel dano besedo, da mu da svojo hčer za ženo — se osvetil tako, da sta se Likamb in njega hči Neobula, od Arhilohovih jambov osramočena, obesila. Korni volkovi so po mojem mnenju Pavšek „et consortes“; seveda, volkovi preganjalci Prešerna.

Levstik nima o tej točki našega soneta nič komentarja; ne vem, ali si soneta sploh ni znal popolnoma tolmačiti, ali si ga ni upal.

L. P.

Slovensko gledališče. Vodstvo našega gledališča ima menda zelo dobro založen repertoar, da tako hiti od novosti do novosti. Še se nismo bili naslišali Verdijevega „Rigoletta“, pa je že uprizorilo drugo znamenito delo nič manj slavnega skladatelja italijanskega: Bellinijevo „Normo“.

V Bellinijevih delih občudujemo najbolj množico prikupljivih, koprnečih melodij in pa preprosti način, s katerim zna izražati globoke svoje občutke.

Po vseh teh vrlinah se odlikuje brez dvojbe tudi „Norma“. Toda nam se je dozdevalo, kakor bi se občinstvo, vsaj pri prvi predstavi, ne bilo nič prav razgrelo za to opero. Temu je bilo morda krivo nekoliko to, da je bil presledak med „Rigolettom“ in „Normo“ prekratek; kajti donela nam je še vsem preveč po ušesih Verđijeva godba; drugi vzrok pa je bil brž ko ne ta, da treba pri „Normi“, kakor n. pr. pri Smetanovem „Poljubu“, obračati več pozornosti na godbo samo, nego na petje, ako hočemo priti do popolnega užitka. Tega pa človek, ki ni muzik, ne zasledi takoj, temveč potem šele, ko je opero slišal večkrat.

Zato nam je jako žal, da se je opera mogla peti samo trikrat t. j. 17., 19. in 27. decembra l. l. in je bilo torej že zaradi tega nemogoče priti na sled vsem lepotam

Uprizorila se je opera jako lepo in tudi pelo se je izborno. Naslovno ulogo je izvajala gospica Ševčikova. Ne vemo, kako je to, a mi smo si mislili Normo vedno kot bolj veliko, krepko, pravo junonsko postavo, zato se nam je zdela gospica Ševčikova nekoliko prešibka — tej ulogi. Toda za ta nedostatek — če je sploh kak nedostatek — ne more omenjena gospica nič, in hodi nam tem manj na misel, ji oponašati kaj takega, ker je vendarle popolnoma obladovala svojo naporno ulogo in je krepki nje glas premagal z lahka vse težkoče. Motilo nas je v njeni igri edino le nekoliko prepogosto nje udarjanje ob tla, in odmevanje od odra se je čulo tem neravneje, ker se igra nikakor ne vrši na — lesenih tleh.

Gospa Inemannova (Adalgiza) je imela s svojim šibkim, v nižjih legah nekoliko manj zvonkim glasom poleg gospice Ševčikove nekoliko težko stališče, a je navzlic temu pela v občo zadovoljnost, in zlasti vsi dueti med Normo in Adalgizo so dosegli popoln uspeh; to pa zlasti zaradi tega, ker petje gospe Inemannove, kar se tiče čiste in pravilne intonacije, nikakor ne zaostaja za petjem gospice Ševčikove.

Jako dobro je pel tudi gospod Fedyczkowski (Orovist). Gospod Rašković se v ulogi Poliona ni čutil tako domačega, kakor v ulogi vojvode Mantovskega; saj mu pa tudi uloga Poliona nudi premalo prilike, da bi pokazal svoje lepe zmožnosti. Navzlic temu je bil popolnoma na svojem mestu. Zbor se je dobro obnašal.

Dne 26. decembra se je ponavljal „Krojač Fips“, in sicer se je igral dokaj bolje nego prvič; za tem pa se je pela znana Zajčeva opereta „Mornarji na krov!“

Dne 29. decembra je bila zadnja predstava v starem letu; pel se je petič „Rigoletto“. Že mnogokrat smo opažali, da so bile poznejše predstave

kake igre ali opere slabše od prejšnjih. Tudi „Rigoletto“ je zaostajal to pot nekoliko za prejšnjimi predstavami. Kaj je vobče temu vzrok, ne vemo, a pri „Rigolettu“ se nam je zdelo, kakor bi se poznala nekaterim pevskim močem, tako zlasti gospici Ševčikovi, utrujenost. Saj pa se od pevcev včasih res nekoliko preveč zahteva. Pomisliti treba, da se je par dni prej pela „Norma“, a zdaj zopet tako naporna opera, kakor je „Rigoletto“. Razen tega se nam vidi, da ima gospod Rašković precej občutljivo grlo za vremenske izpremembe; če je to res, se ta okolnost ne bi smela zanemarjati.

Prva predstava v novem letu je bila dne 2. januarja; predstavljala se je prvič na našem odru K. Costova burka s petjem „Ein Blitzmädl“, ali kakor se glasi v slovenskem prevodu nekoliko nerodno ta naslov: „Ali je to dekle!“ Godbo tej burki je zložil znani komponist Millöcker, čigar naj-novejša opereta „Severni sijaj“ („Nordlicht“) se ravnokar z velikim uspehom poje na raznih odrih. Burka sama je dramatiški proizvod one vrste, katerih edini namen je, da se polni gledališka blagajnica; njih pisatelji rabijo, da dosežejo ta namen, tudi taka sredstva, ki pa se ne dajo spraviti prav v sklad niti z estetiškimi, niti z umetnostnimi načeli.

Pikantnost je glavni moment v tej burki; ona je tisti lep, ki drži skup neenotno in neverjetno dejanje, ona je edini pogoj za uspeh, kajti ono malo satire, ki se je nahaja v igri, se more pač komaj v poštev jemati. Umevno je, da je uprizoritev takih iger na odru manjših mest, kjer se „ne sme vse“, precej kočljiva stvar. Da se je poskus pri nas popolnoma posrečil, zato gre hvala zlasti gospici Polakovi, ki je igrala naslovno ulogo dostojno, a vendar z vsemi finesami, od katerih je uspeh takih ulog odvisen. Omenjena gospica ima sploh jako tenak čut za to, kaj je dolžna svoji ulogi, in pa kaj je dolžna ob enem tudi občinstvu. To je pokazala opetovano že prejšnja leta. Takisto zopet letos dne 6. januarja tudi v „Mamzelle Nitouche“, v kateri je naslovno ulogo ublažila tako, da se ne more nihče izpodtikati nad njo. —

In tako je upravičena nada, da ta burka še večkrat napolni gledališče. Tudi drugi igralci so z malimi izjemami storili svojo dolžnost. Jako dober je bil gospod Inemann (Brüller), ki je zopet dokazal, da je ni z lepa uloge, ki se mu ne bi prilegala. — Gospod Podgrajski je igral ulogo glupega Puhloglavskega z neko preprostostjo, ki je bila povsem umestna; zlasti je bila tudi njegova mimika izborna. — Druge moči, kakor gospodična Ogrinčeva (Lavrencija), gosa Danilova (Marija pl. Kutschkenreiterjeva), gospod Perdan (baron Istnan Juhasz), gospod Verovšek (profesor), gospod Danilo (Kern) in gospod Lovšin (grof Sternheim), so bolj ali manj zadoštovali. — Ponavljala se je ta burka dne 14. januarja z istim lepim uspehom, kakor prvič.

Znamenit je bil večer dne 5. januarja t. l. Predstavljala se je najprej in sicer prvič na našem odru Vrchlickega komedija v enem dejanju. — Vrchlickega imena ne čitamo nikdar, da se ne bi domislili Kraszewskega; ne, kakor bi si bila ta dva pisatelja kako sorodna po duhu, temveč ker ju oba občudujemo radi njih izredne plodovitosti. Sicer se Vrchlicki s številom svojih proizvodov zdaj še ne more primerjati z nebrom Kraszewskega del, ki obsezajo celo knjižnico; toda Vrchlicky je še mlad, in ako doseže starost, kakršno je dosegel Kraszewski, ter bode vedno tako plodovit kakor doslej,

gotovo ne zaostane v tem pogledu za slavnim Poljakom, in bode število njegovih del isto tako nepregledno, kakor onega Iskrenega Slovana mora navdati ponos, kadar čuje Kraszewskega ali Vrchlickega ime; dasi nista onadva izmed največjih slovanskih genijev, se vendar dvigajo njiju dela daleč nad srednjo vrednost slovstvenih proizvodov in sta, kar se tiče produktivnosti, naravnost fenomenalni prikazni, kakršnih najdemo v vesoljnem slovstvu le malo. Zlasti v nemškem slovstvu bi človek iskal zaman kaj podobnega.

Vrchlicky je mož „stare šole“. Vse zaletavanje „mladih“ ga ni spravilo iz ravnotežja. Toliko so bili pač dosegli, da je bil umolknil, a za dolgo časa ne. Preteklo jesen se je oglasil spet z novo večjo dramo, ki je dosegla jako lep uspeh, in katero je kritika zelo hvalila, dasi se na Češkem pojavljajo novi slovstveni toki vse mogočnejše nego pri nas.

S posebno ljubeznijo poseza Vrchlicki v svojih proizvodih v starodavne čase, in videti je, kakor bi se čutil na grških ali rimskih tleh bolj domačega, nego na praških, na katera ga je usoda privezala. Tudi v komediji, o kateri nam je govoriti, je zajeta snov iz rimskega življenja. Vrchlicky ni realist, in vendar so njegovi ljudje tako resnični. Ti Rimljani, s katerimi nas seznanja, so nam tuji samo po obleki; po svojem mišljenju, govorjenju in početju so taki, da se nam zde stari znanci. Da, Vrchlicky se ne straši položiti svoji Klodiji na jezik besed, ki izražajo popolnoma nazor modernih prvoboriteljic za žensko svobodo. „To sem, kar ste storili iz mene!“ zakliče Katulu nasproti. Ali ni to nekaj podobnega, kakor tisti preklicani „milieu“ — pojem, za katerega nimamo mi takisto nobenega pravega izraza, kakor ga nimajo Nemci, ki pa igra v vsej novejši literaturi toliko ulogo!

Dialog v Vrchlickega igri je lep in duhovit, vendar je videti, kakor bi bil nekoliko preveč raztegnjen. To se zdi človeku zlasti tedaj, ako igralci ne govore vse skozi dovolj razumno, in to se pri nas često dogaja. Sicer radi priznavamo, da so se baš v tem oziru igralci to pot zelo trudili, a n. pr. gospod Danilo, ki je drugače ulogo Katulovo prav čedno igral, je pogoltnil marsikatero besedo. Gospica Slavčeva (Akme) je bila prav ljubka; govorila je bolj razločno, nego po navadi. Gospica Terševa (Klodija) je govorila z nekoliko preveč vznesenim glasom; tudi drugače se ji igra ni posebno posrečila. Če se ne motimo, so jo zapeljale baš gori omenjene besede, ki jih govori Klodija Katulu, in ki se čujejo tako moderno — da ni pogodila Rimljanke. Povsem dostojno in s primernim humorjem je igral gospod Inemann ulogo Metelovo. Gospod Kranjec (Persistrat) je bil na svojem mestu, toda njegov glas se nam je zdel vendarle nekoliko predivji.

Znamenitejši za naše gledališče pa je bil drugi del tega večera. Pela se je prvokrat „Ksenija“, izvirna opera v enem dejanju, spisala Fran Göstl in Anton Funtek, uglasbil Viktor Parma.

Snov libreta je romantična in prav primerna za opero. Dejanje se vrši v srednjem veku na slovanskih tleh. — Dva brata se poganjata za ljubezen lepe Ksenije, hčere imovitega posestnika. Njeno srce plamti za mlajšega, Aleksija. To raztogoti starejšega. Česar ne doseže z lepa, hoče doseči s silo; ugrabi Ksenijo in jo odvede na svoj grad. Aleksij, ki ne ve, kam mu je izginila ljubljena nevesta, gre iskat tolažbe v samostan.

Kseniji se posreči, da uide svojemu nasilniku. Spremljana od tovarišice Tatjane, išče zavetja v istem samostanu, v katerem vzdihuje po izgubljeni sreči Aleksij.

Tu se prične pravzaprav opera. Ksenija in Aleksij, ki je zaostal nekoliko za drugimi menihi, idočimi v cerkev, se snideta. On jo spozna, ona njega ne. Za nekaj časa ji pove, kdo je, in ji tudi prizna, da jo še vedno ljubi. — Starejši brat pa je Kseniji na sledu. V večjem spremstvu oboroženih ljudi pridrvi pred samostan, v katerem se je skrila Ksenija. Med bratoma nastane buren nastop; starejši brat zahteva od mlajšega, da se z njim bori. Le-ta se sklicuje na svoj stan, a končno prime vendarle za meč, katerega mu je vsilil oni. Začne se borba. Ksenija pride iz samostana in se vrže med boreča se brata; smrtno zadeta z mečem svojega preganjalca, se zgrudi na tla. —

Že ta posnetek priča, da obsega libreto nekaj prav lepih, efektnih prizorov, ki pričajo o nadarjenosti in spretnosti njegovih pisateljev. Samo izid se nam zdi nekoliko prešablonski, in pa preveč omejeno se nam vidi vse dejanje. To, kar se gledalcu prikazuje, je nekak konec brez začetka. Mi mislimo, da bi se dalo k temu, kar obsega sedanji tekst, prav lahko spisati še prvo dejanje. Gledalca bi zanimalo videti, kako sta se brata tudi že prej borila za lepo dekletce. Dobile bi potem morda tudi druge pevske moči priliko za nastop. Seveda se vpraša, kaj bi porekel k temu skladatelj. — Toda v tej naši želji po razširjenju teksta tiči že kos kritike o godbi sami! Po pravici povemo, da nam je je bilo premalo, in s tem je menda tudi povedano, da nam je skladba silno ugajala. Vsekakor nam je gospod Parma pokazal s tem svojim delom, da napreduje, in ni-li to jako ugodno znamenje za umetnika?

Njegova prva opera „Urh, grof Celjski“ nam je sicer tudi ugajala, toda napravila je na nas vendarle vtisk, kakor bi se bil skladatelj nekoliko preveč trudil, da pokaže, kaj zna, in kaj more, zlasti v instrumentaciji. Bilo je v tej operi še preveč prozorno stremljenje po učinku. V „Kseniji“ teh napak nismo opazili, ali, če hočemo biti že zelo strogi, opazili smo jih veliko manje. Vsa skladba je jako melodijozna, prijetno uho mameča, a preveva jo ob enem tudi vse skozi pristno čuvstvo. „Urh“ nas je pustil pri vsej svoji melodijoznosti nekako hladne, za „Ksenijo“ pa smo se takoj ogreli. Kar prihaja iz srca, prodira v srce! Brez dvojbe nam je podal gospod Parma v tem svojem delu nekaj v resnici lepega in umetnega. Čestitamo mu ter kličemo: Pogumno naprej! —

Dne 10. januarja je imel svoj častni večer prezaslužni učitelj, režiser in igralec dramatičnega društva, gospod Inemann. Igral se je Anzengruberjev igrokaz „Krivoprisežnik“.

Anzengruber ima talent za dramatično upodabljanje, vendar so sredstva, s katerimi izkuša pospešiti razvitek dejanja, dostikrat malo originalna in celo prisiljena. Tudi nam njegovi kmetiški ljudje nič kaj ne ugajajo. Mogoče, da je nemški kmet takšen, naš ni. Na eni strani ni tako bebast in robot, na drugi pa se tudi ne izraža tako „izbrano“. Tudi prelagatelj je glede jezika marsikaj zakrivil; res je sicer, da pismeni jezik med ljudstvo prodira, vendar so v tem oziru neke meje.

V igri se je menda že v zadnjem trenutku nekoliko črtalo, kajti gledališki list ni bil v popolnem skladju s predstavo. Lahko bi se bilo brez škode še več črtalo. Tako bi bili n. pr. krošnjarja Levija popolnoma lahko pogrešali.

Igralo se je dokaj dobro. Najbolj se je odlikoval seveda beneficijant gosp. Inemann v ulogi krivoprisežnika. Da zna tudi kmetiške značaje dobro predstavljati, smo vedeli že prej; navzlic temu nam ni bilo prav umevno, zakaj si je izbral baš to igro za svojo benefico.

Odlikovala se je tudi gospica Terševa, in prav dobre so bile gospica Slavčeva in Ogrinčeva ter gospa Danilova; takisto gospodje Verovšek, Perdan, Danilo in Kranjec.

Z.

Listnica uredništva. Nekaterim pošiljateljem verzov: Da se izogne vsaki mistifikaciji, je neobhodno potreba, da uredništvo pozna sotrudnike po njih pravih imenih in po značaju (stanu) — J — a n S — cki: Še ni godno. — S: Vi pravite:

„Kaplja rdeče krvi
Vre mi iz srčne strani.
Kapljico vzamem si to,
V njej si omočim peró,
Pišem po listu . . . .“

Veste, gospod, taka romantika v današnjih realističnih časih ne imponuje več in ne gane nikogar. Pošljite kaj drugega! — M. K—h.: Vaši verzi bi morebiti sodili v kak mladinski list. — Aleksandrov: Lep talent — nov pesnik! Živeli! Samo spominjajte se, kaj pravi pregovor: »Festina lente!« in pa, kaj pravi Horacij: »Nonum prematur in annum!« Pisonu pa piše: »Ego nec studium sine divite vena, nec rude quid possit video ingenium.« Kdor pa hoče pesniti v peterostopnih srbskih trohajih, mora poprej študirati srbsko-hrvaške narodne pesmi. Ta mera ima brez vsake izjeme za drugim stopom odmor. N. pr.:

„Veli majka || kraljeviću Marku:
U svate se || ide na veselje,
Na kumstvo se || ide po zakonu,
Na vojsku se || ide od nevolje . . .“

Drugi stop se mora torej vselej končavati s koncem kake besede. — Sl. N.: Elegija je preraztegnjena in premalo sežeta. V takih pesmih so le obče-človeške ideje tisto, kar nas zanima. — Gorska: Zakaj pa ne pišete kot ženska? — T. U.: Ali še ne veste, da mora biti vsaki pravi pesnik, vsaki moderni umetnik dandanes maziljen s čistim demokratičnim oljem? —

